

De Maaseiker Monumententafel

Maaseik is een mooi en origineel monument rijker. Op de Markt, juist tegenover het Apotheekmuseum, bevindt zich dit bronzen meesterwerk van de hand van de kunstenaars Lieve en Roland Rens.

De Monumententafel is een antieke biedermeiertafel met daarop een stapel boeken die geopend kunnen worden en gewijd zijn aan bekende monumenten in Maaseik.

Elke afbeelding is in reliëf en er wordt ook uitleg in Brailleschrift gegeven.

De boekenstapel wordt, als een soort presse-papier, bekroond met een Maaseiker Bokkenrijder.

De Monumententafel is een geschenk van de Kiwanis Maaseik van Eyck.

DRIE MAANDELIJKS CONTACTBLAD JAARGANG XXXIII 2002 NR. 2

DE MAASEIKENAAR

INHOUDSTAFEL

- 61 Woord vooraf
- 62 Het Maaseiker Prinsenduo 2002
- 63 De Kaartridder van Heppeneert
- 64 Prinsenhof (1752 - 1818)
- 70 Herinnering aan een Maaseiker kermis in 1925
- 73 Wist Ge?
- 74 Kruisheer Andreas Huvenaars (1877 - 1959)
- 77 Nog over "Unitas"
- 78 Jan Peeters
- 79 Onbekend plekje van oud-Maaseik
- 80 Maaseiker figuren: den Dujvel
- 81 Maaseiker Carnaval 2002
- 82 Een industrieel "monument" verdween (Dragetra)

DE MAASEIKENAAR

- 84 Was Adelhard van Corbie verwant met de gelijknamige vader van Harlindis en Relindis?
- 90 In memoriam Frans Robijns en dr. M. De Vroede.
- 91 Toponymisch praatje (Klein Kloosterke)
- 93 Dikjenaer van het Mezeikers
- 94 Aldeneik eert zijn stichtersessen
- 95 Helleputte en het Perpetuum Mobile
- 97 Werkgroep Documentatie (Spoorweg Maaseik - Hasselt)
- 98 Steenkool in het Ven?
- 99 G. Meulenbergh, een verdienstelijk maar ook levenslustig pastoor.
- 100 Maaseiker natuur: de Nijlgans
- 101 Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes.
- 102 Uit de Oude Doos (Maaseiker Scouts)
- 103 Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden.
- 104 Graanprijzen te Maaseik tussen 1653 en 1713.
- 110 MONSTERWEDSTRIJD Maaseiker Taal

Uit de antwoorden van onze grote dialectwedstrijd kwamen er twaalf winnaars uit de bus die elk een mooie prijs zullen ontvangen. Als je wat verder bladert in deze 'Maaseikenaar' kom je er wel achter of ook jij bij de gelukkigen bent.

En als ik de kranten mag geloven zal de kerstbal, die rond de Kerst op de markt stond te schitteren, worden omgetoverd in een heuse reuze voetbal: een soort voor de hand liggende metamorfose nu het wereldkampioenschap voetbal voor de deur staat.

Woord vooraf

Jawel! Hij is terug van weggeweest: Joris Helleputte, die overtuigd vlaamsvoelende minister die er o.a. in slaagde een tweetalige poststempel in te voeren. Niet niks in een tijd dat de Vlamingen niet veel in de pap te brokken hadden.

Van zijn oorspronkelijk plekje aan de Bospoort stond hij dan wat later aan de Eikerpoort, letterlijk en figuurlijk buiten westen dus!

Daarna werd hij verbannen naar de Hepperpoort, maar daar raakte hij – weer letterlijk en figuurlijk – het noorden kwijt.

Dus mede omdat men nu eenmaal een oude boom niet moet verplaatsen, heeft de gemeenteraad wijselijk besloten hem terug te zetten op zijn oude vertrouwde plaats aan de Bospoort in het middelpunt van de belangstelling of beter van het rond punt en laten we, om elke discussie te vermijden, maar rustig aannemen dat hij met zijn uitgestoken vinger gewoon de rijrichting aangeeft. Het bespaart een ambtenaar van de eenheidspolitie alleszins een hoop ellende.

Terugdenkend aan de waterrellende van februari mag het voor mijn part dan ook nog zo heet worden dat de mussen erop zitten te gapen dan zien we die ook nog eens een keer.

Namens de redactie,
Herman Hendrix

Het Maaseiker prinsenduo anno 2002

62

Z.D.H. Jan IV

Z.D.H. Yves I

De Kaartridder van Heppeneert

Herman Hendrix

Ze staan er al enkele jaren in het verzorgde Mariapark te Heppeneert: twee beeldhouwwerken waar wellicht wat weinig ruchtbaarheid aan werd gegeven.

Ze zijn van de hand van beeldhouwer Luc Verlee uit Alken, die hiermee zeker niet aan zijn proefstuk is. Het ene beeld stelt de Heilige Familie voor en het andere, waarvan hierbij een afbeelding, brengt de legende van

Foto Ludo Droushoudt

Riddart de Kaartridder van Heppeneert weer tot leven. Een ridder die ei zo na zijn ziel aan de duivel had verkocht, ware het niet dat de Heilige Gertrudis daar in laatste instantie nog een stokje heeft voorgestoken.

Daarom een ode aan dat bekende bedevaartsoord en aan zijn legendarische Kaartridder, zoals die werd gezongen in één van de zeven Maaseiker Revues enkele jaren geleden.

Heppeneert,

Alleen jij kon dat, Heppeneert, langs hoge populieren, voluit één straat, van zon en rust, liggen te rentenieren.

Je hoorde Riddart 's avonds over 't Duivelsbrugske lopen om voor een kus van boter daar zijn ziel te gaan verkopen.

Twee emmertjes water halen, twee emmertjes pompen
De meisjes op de klompen

Alleen jij kan dat, Heppeneert, die langs pelgrimage die voor het Lieve-Vrouwebeeld om rust en vree kwam vragen; men kon er in je bloementuin dan urenlang verwijlen, de torenklok scheen dan zowaar te haperen bijwijken.

Kroene-krane, witte zwanen, wie wil mee naar Engeland varen?
Heppeneert is gesloten

Nu lig je daar, O Heppeneert, door een ringbaan afgesneden; de Maas heeft je de rug gekeerd, verstomd zijn je gebeden en voor de laatste boerderij, daar talm je toch even omdat de stilte er alleen nog achter is gebleven.

Schipper, mag ik overkomen, ja of neen?
Moet ik dan ook tol betalen, ja of neen?

63

Prinsenhof (1752 – 1818)

64 Raymond Driessen

Na een kort intermezzo komt in 1744 met Jan Theodoor van Beieren terug een telg uit het Beierense huis op de prins-bisschoppelijke stoel van Luik. De nieuwe landsheer leidde een drukbezet leven, want hij diende zijn tijd te verdelen tussen het prinsbisdom Luik en nog twee andere bisdommen in Beieren, terwijl hij bovendien nog met de kardinaalshoed werd vereerd. R. Mols schrijft over hem : " Hij was een welwillend maar zwak man, die veel van het salonleven en vermaak hield, en hij kan in grote mate verantwoordelijk worden gesteld voor de verspreiding van de verlichtingsgeest in het Luikse Sticht". (1)

Wat dat eerste ook moge betekenen, vast staat in ieder geval dat hij een groot liefhebber was van de jacht. Het jachtrecht was van oudsher een koninklijk regaal, d.w.z. dat het enkel door de landsheer mocht uitgeoefend of vergeven worden en dat het zeker geen vermaak betrof dat aan doodgewone stervelingen diende te worden toegestaan, al lustten die natuurlijk net zo graag een haasje of een patrijs. Daarom had de voorganger van Jan Theodoor, de "inheemse" Georges Louis

de Berghes (die in zijn jonge jaren nog officier in het Spaanse leger was geweest) reeds kort na zijn ambtsaanvaarding orde op zaken proberen te stellen. In een mandement uit 1724 werden de dorpelingen verplicht hun loslopende honden te voorzien van een "remmel", een soort houten halsband, met de (onuitgesproken) bedoeling de dieren op die manier ongeschikt te maken voor de jacht.

Slecht bekwam het hem. Wanneer men de correspondentie van drossaard de Renesse van het ambt Stokkem met Luik erop naleest, dan krijgt men de indruk dat er een soort volksofstand met vooral de tactiek van passieve dienstweigering op volgde. (2) Uit alle mogelijke dorpen van zijn ressort regent het protesten en weigeringen om het mandement toe te passen. Wanneer hij in februari 1724 zich voorneemt "*d'agir criminelement contre quelques manants desobeissants du village de Dilsen*", loopt het ganse dorp tegen hem te hoop en overweegt men daar een gerechtelijke procedure voor het hoogste gerechtshof van het graafschap Loon, het hof van Vliermaal. Notaris Prinssen registreert een verzoekschrift, goedgekeurd door 34 Dilsense gezinshoofden, om vrijstelling van het "*remelen*" te bekomen, o.a. omdat

"*eenige honden ondertusschen hunne remmels in heggen ofte hagen sijn blijven hangen*". (3)

De burgemeesters van As en Meeuwen, mede namens een aantal andere dorpen, gaan de principiële toer op. Zij twijfelen eraan of het kluppelen van honden wel enige rechtskracht heeft. Daarom zullen hun plaatselijke schepenenbanken overtreders niet vervolgen en zullen hun gemeenten desnoods hogerop hun recht gaan zoeken, "*als zijnde in eene vrije, libere, openbaere ende ongedenckbaere possessie tegens dergelijcke servituet*". Dat zijn slechts enkele reacties, al blijken toch een aantal dorpen (vernoemd worden Elen, Tongerlo, Opitter, Beek en Reppel), na enig aanporren door de drossaard, zich te hebben onderworpen. (4)

In 1744 probeert de nieuwe prins-bisschop Jan Theodoor van Beieren het toch nog maar eens. Op 28 juli wordt in Maaseik geafficheerd dat honden horen voorzien te zijn van "*eenen stock aen den hals ... genaemt kaneff*", waarvan lengte en dikte precies worden bepaald. Graaf van Valvasoni, de opperjachtmeester van de prins-bisschop, geassisteerd door scholtis Timmers van Maaseik, heeft meteen zijn handen vol met het vervolgen van een resem overtreders op de hoeven buiten de stadswallen in het Gremelslo, Heppeneert en Wurfelt : "*Peter Steyvers, halfwinne van Sioons hoff, Crijn Steyvers, Hendrick Broux, Peter Schrooten, den halfwinne van de Eerw. Cruys Heeren int Gremelsloo, Hendrick Smeets, de weduwe van Peter Mevissen, Laurens Wijnen, Claesens Jan halfwinne van de weduwe Egijdij, Lamberight halfwinne van b(urge)m(eeste)r Caters tot Wurfelt*". Zij verdedigen zich met het argument dat de strafmaat die daar nu plots op gesteld wordt, buiten alle proporties en (dus) niet wettelijk is. (5)

Enige jaren later, tussen 1753 en 1760 gaat diezelfde van Valvasoni in de clinch

met de familie Rhoe van Opsinnich op kasteel Sipernau in Elen, eveneens over het jachtrecht. (6) En in 1754 probeert de prins-bisschop van de magistraat het alleengebruik van de Maaseiker jachtgronden te verkrijgen, wat hem overigens niet lukt. De raadsleden verklaren o. a. unaniem en diplomatiek "*dat sij alle veneratie, respect en gehoorsaemheijt sijn toedraeghende aen S. D. Eminentie, welke ook de jacht voor sijnen persoon altoos is hebbende, maer raeckende deselve jacht aen S. D. Eminentie ter exclusie der borgheren over te draeghen, seggen sij dat sij hunnen eedt gedaen hebben tot maintenuue der stadts privilegien en gerechtighyeyt, en bijgevolg deselve aen niemant wie het sij, ter exclusie van een ieder te moogen of connen overdraeghen*".

Het blijkt dus wel dat de hoge heren in Luik, tot de prins-bisschop toe, de jacht in de omgeving van Maaseik naar waarde weten te schatten. Maar als die prins-bisschop zijn favoriete tijdverdrif op een passende wijze wil kunnen beoefenen, dan hoort daar vanzelfsprekend een aangepast optrekje, een jachtpaviljoen, bij en daar wordt vanaf de vroege jaren vijftig werk van gemaakt.(7)

Jan Theodoor is uiteindelijk gecharmeerd van een perceel grond bij de Maaseiker wallen, niet ver van de Bospoort. Er volgen nog lange en moeilijke onderhandelingen met het stadsbestuur om het kostenplaatje ingevuld te krijgen. Bovendien is men bevreesd dat door het doorbreken van de omwalling de veiligheid van de burgers in het gedrang zal komen. Tenslotte komt het akkoord er dan toch, o.a. omdat de prins-bisschop ten voordele van de stad afstand doet van zijn rechten op het gewanhuys op de Markt en tevens op zijn kosten de beide huizen laat afbreken die erin waren geïncorporeerd. Bovendien krijgt de stad 5000 gulden korting op haar "bijdrage" aan het

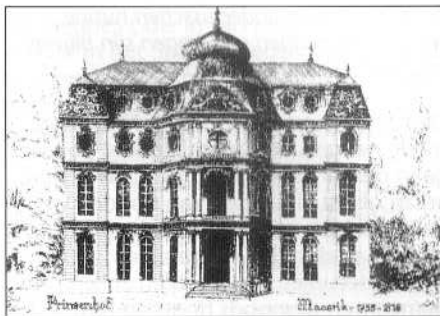
65

nieuwe jachtslot die tot 10000 gulden wordt verlaagd. (8)

De Bülow, de kanselier van de prins-bisschop is verantwoordelijk voor de hele afwikkeling. Voor enkele huizen en moestuinen op de plaats waar het latere jachtslot zal gebouwd worden, "aan den Drenck", betaalt hij 8562 gulden. Terwijl er naar een geschikte architect en naar voldoening schenkende plannen wordt uitgekeken, liggen die ontruimde huizen er maar verweesd bij en worden – het klinkt modern – her voorwerp van allerhande baldadig gedrag. De Bülow maakt zijn beklag bij de burgemeesters "dat er groote affronten en straetschenderien zijn geschiet aan de huysen en paelen, die staen aen den Drenck, gekocht door zijne doorluchtige Eminentie". Daarop krijgt de burgerwacht er bewakingsdienst, totdat soldaten van de prins-bisschop die taak zullen kunnen overnemen. Op 11 mei 1752 verschijnen een korporaal en zes manschappen om de burgerwacht af te lossen. Voor hun kost en inwoon trekt de stad 10 oortjes per dag en per man uit.

Lang zal men niet naar een geschikte architect hebben moeten zoeken, want de Akenaar Johann Joseph Couven (1701 – 1763) aan wie de opdracht wordt toegekend, geniet op dat ogenblik reeds een zekere bekendheid. Omdat zijn bouwplannen bewaard zijn gebleven, kunnen wij ons een prima idee vormen van o.a. de façade van het latere Prinsenhof, die wij tevens kennen uit een beschrijving uit 1841. Over het interieur vertelt men daar: "Inwendig was dit paleijs koninglijk ingeregt. De groote zaal, was zeer schoon en ruim; in denzelve stond eene zeer groote konstig gemaakte porceleine Kagchel, daerenboven waren er voorzalen, en een zeer groot getal kamers en vertrekken allen met marberen hardsteden." (9)

Zo ver was men echter in de zomer van 1752 nog lang niet. Eerst diende de werv nog bouwrijp gemaakt te worden.

Daarvoor had men de beschikking over het puin van de intussen afgebroken woningen, maar dat bleek niet te volstaan. Nu lag het "Prinsenkasteel" van Stokkem er sinds zijn vernieling in 1702 ongebruikt en verwaarloosd bij en daar waren materialen in overvloed.

Dus sluit François baron de Bülow, "camerheer van den gouden sleutel" van de prins-bisschop, een overeenkomst met de schippers Karel Steuns en Joannes Strijckers. Zij zullen met hun schepen tussen Stokkem en Maaseik alle nodige "steenen en alderhande materialen" vervoeren die moeten dienen "tot het opbouwen van sijn lusthoff binnen Maeseck". Behalve de schepen moeten zij eveneens voorzien in de lijnpaarden en in de vereiste touwen. Als tegenprestatie belooft de Bülow beide schippers dat hij voor de duur van de werkzaamheden op de diensten van geen ander van hun collega's beroep zal doen. Per schip "welbelaeden voor soo veel de reviere de Maese can voeren", krijgen zij twee gouden dukaten of de tegenwaarde ervan toegezegd. De overeenkomst wordt ondertekend in het huis "De Arend" op de Markt. (10)

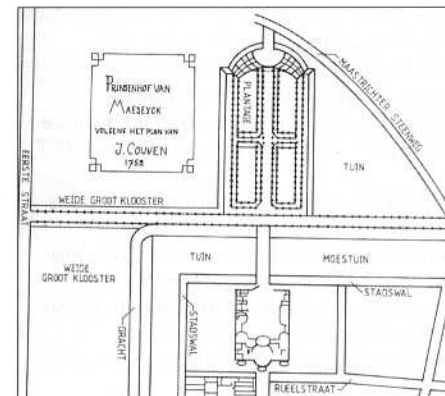
Het transporteerbaar maken van (een gedeelte van) het Stokkemmer steenpuin is in Stokkem zelf de aanleiding tot een fikse ruzie tussen burgemeester Bocken en Livinus de Moey. In het huis van die laatste ligt namelijk een hoeveelheid buskruit opgeslagen, bedoeld voor de

mineurs die de resten van het kasteel gaan opblazen. Anders dan het stadsbestuur van Enschede in het jaar 2000 maakt Burgemeester Bocken zich meer zorgen over de veiligheid van zijn medeburgers en eist daarom dat de springstof buiten de stad wordt opgeslagen. Daarop scheldt een furieuze de Moey hem uit voor "verdemden bock". (11)

En de bakstenen voor de nieuwbouw? In ieder geval een gedeelte ervan wordt ter plaatse gefabriceerd. Ongeveer een halve bunder grond langs de weg naar Maastricht wordt gebruikt om afgegraven te worden en om er een steenoven op te richten. (12)

Van half augustus tot einde september verblijft Jan Theodoor hoogstpersoonlijk in de stad, misschien om een oogje te houden op de aan gang zijnde werken en waarschijnlijk ook wel om in de omgeving te jagen. De stad onthaalt hem met saluutschoten, een eregarde van de schutterij en de erewijn. Tijdens zijn inspectie moet hem zijn opgevallen dat bij hoge waterstand van de Maas, de kans bestaat dat de nieuwbouw er van te lijden zou hebben. Hij signaleert dat aan de stadsraad en die zet in oktober een comité op poten, waarvan o.a. de bekende Maaseiker geleerde Pieter Geuns deel uitmaakt. (13) Ook pastoor Godfried Meulenbergh van Elen wordt erop uitgenodigd. Waarom hij voor een dijkspecialist doorgaat, is onbekend, maar in latere jaren zal hij nog een ander bewijs van zijn kennis en kunde geven, dat zelfs de eeuwen heeft getrotseerd. Onder zijn leiding bouwen de Elenaren immers de naar hem genoemde "Pastoorsdijk" die meer dan 200 jaren later, tijdens de grote Maasoverstromingen, het dorp nog steeds adequaat beschermde. (14)

De eigenlijke bouwwerken kennen dus een voorspoedig verloop, maar bij een buitenverblijf van enige allure hoort

natuurlijk een lusttuin, een "plantagie". (15) Ook daarvan zijn de plannen bewaard. Daaruit blijkt dat hij buiten de wallen, zeer symmetrisch, in Franse stijl, was aangelegd en omgeven werd door een gracht. Op datzelfde plan is eveneens te zien dat het Prinsenhof voorzien was van een flinke "potagère", een groentetuin. Om het bewoners en gasten mogelijk te maken van die lusttuin te genieten, worden zelfs de Maaseiker wallen niet ontzien. Er is daar namelijk een soort doorgang in gemaakt die evenwel kan afgesloten worden. In 1785 is het bouwsel echter ingestort, zodat "bandits et voleurs" ongecontroleerd en ongestraft de stad kunnen betreden. Omdat het stadsbestuur (in arren moede?) op eigen houtje die bres laat dichtten, ontstaan er moeilijkheden met Luik. Men had daar namelijk om voorafgaande toelating moeten vragen! (16)

Zover zijn wij nog lang niet in de jaren vijftig van de 18de eeuw. Jan Theodoor geniet zo vaak hij kan van zijn aanwezigheid in Maaseik, dat hij naar eigen zeggen heeft uitgekozen "pour le lieu de nos délassements". Ook over het Maaseiker stadsbestuur moet hij zeer te spreken zijn geweest, want in de ordonnantie van 10 oktober 1753 waarin het voorgaande citaat voor komt, staat

hij een uitbreiding ervan met 7 leden toe. Met andere woorden, voor de goede verstaander : 7 personen meer zullen kunnen genieten van de emolumenten die aan dergelijke functie verbonden zijn, een douceurtje dus. (17)

Lang heeft de prins-bisschop overigens niet van zijn Maaseiker "verpozing" genoten, want wij lezen : *"De Prins Jan-Theodor heeft dit paleis maar twee of drie jaren in den tijd van de jacht bewoond, en gestorven zijnde heeft geene zijner opvolgers dit hof komen bewoonen"*. (18)

Tijdens de Luikse Revolutie bivakkeren soldaten van de Westfaalse Kreis in het gebouw en richten er behoorlijk wat verwoestingen aan. Dat blijkt wanneer in 1791 de minderbroeders vragen om van drie vertrekken van het gebouw gebruik te mogen maken ten behoeve van hun Latijnse school. Die toelating krijgen zij mits *"eene derzelve (kamers) te witten en d'andere te suyveren en te reynigen, mitsgaders de gebroekene vensterglazen te doen maken en de verdere deuren, tot geene communicatie noodig, te doen toenagelen."*

In de eerste jaren van de Franse overheersing verergert de toestand alleen maar, o.a. omdat *"het gemeen volk hetzelfde bouwvallig (heeft) gemaakt"*. (19)

Over de verdere lotgevallen van het eens zo prestigieuze gebouw vertelt ons kroniekschrijver Caris : *"Ook heeft men in dit jaar 1818 in decembris begonnen het Princenhof af te breken hetwelk in de Franschen regering als domijne verkogt is geworden aen eenen sekeren heer advocaat Smits welkers erfgenaemen hetselve in dit jaer verkogt hebben aen Lambert Paumen, soo men segt voor elfhondert franc nogtans niets anders als de materialen en niet den gront of plaets ..."* (20)

Els Schroé vermeldt dat de ruïne van het Prinsenhof in de Franse tijd voor 19500

francs werd aangekocht door de bekende in Maastricht verblijvende opkoper van "zwart" goed, Jean Soiron. De "Plantage", 87 a. 23 ca., gaat voor 405 francs naar zekere Louis Havet, eveneens uit Maastricht. (21)

De *"sekeren heer advocaat Smits"* die het Prinsenhof tenslotte verwerft, blijkt advocaat J.G.H. Smeets uit Maastricht te zijn, dezelfde notabele die eveneens eigenaar is geworden van kasteel Ommerstein in Rotem. (22)

Hij stamt uit een artsengeslacht uit Tongeren, o.a. verwant aan de familie (de) Schaetzen en zijn broer – in 1795 samen met zijn echtgenote waarschijnlijk aan een besmettelijke ziekte overleden - zette tot aan zijn dood die familietraditie verder. Hun dochter Marie Anne Smeets erfte van haar oom zowel Ommerstein als Prinsenhof. Op 14 juni 1813 treedt zij in Tongeren in het huwelijk met P.L. Louis de Schiervel, de latere baron, die in de loop van een lange carrière zowel senator als gouverneur van Oost – Vlaanderen en Limburg zal worden. (23)

Dankzij de erfenis van zijn echtgenote kan Louis de Schiervel zich op 30 – jarige leeftijd (reeds) *"propriétaire et rentier"* (laten) noemen, wanneer hij op 24 december 1813 als verpachter optreedt van *"les jardins de l'ancien château du cidevant prince de Liège situés dans la ville de Maeseyck"*. Volgens de akte grenst het perceel langs twee zijden aan de wallen en is het 88 a ofwel één bunder groot. De ceel geldt voor drie jaar en de pachter, de Maaseiker *"négociant"* François Leemans mag in twee termijnen de jaarpacht van 80 "francs" afbetalen, maar dan wel ten huize van de verpachter op Ommerstein. Leemans verbindt zich ertoe de tuinen goed te bemesten en te onderhouden, de fruitbomen in het juiste seizoen te snoeien en de rupsennesten uit te roeien. Zou de oogst, om wat voor reden dan ook, mislukken, dan mag hij toch geen

aanspraak maken op enige korting op de pachtsom. Verder wordt hem opgedragen een waakzaam oog te houden op de "materialen" van het kasteel. Mochten die verkocht worden, dan kan hij eventueel aanspraak maken op een vergoeding, door experts vast te stellen. Die laatste clausule lijkt erop te wijzen dat men reeds met bepaalde afbraakwerkzaamheden gaat beginnen of al begonnen is. Het door Caris vernoemde jaar 1818 zou dan mogelijk op de eindfase van de destructie kunnen wijzen. In ieder geval lijkt wat er in 1813 van resteert de moeite van het verhuren niet meer waard en bestaat het gevaar dat de bouwval geplunderd zou kunnen worden. (24)

Wat er tegenwoordig nog rest aan artefacten van wat ooit *"het schoonste versierse"* van Maaseik werd genoemd, is door kruisheer W. Sangers in 1977 op een rijtje gezet. Wij onthouden eruit dat het stadsbestuur in 1975 een monumentale kast heeft kunnen verwerven waarvan in ieder geval de Lodewijk XIV – deuren ooit het Prinsenhof sierden. Verder bezit het stadsmuseum enkele kunstig gekapte kapitelen en een aantal stukken Naamse steen, terwijl ook onderdelen van de afbraakmaterialen hier en daar in Maaseik of in de omgeving meer dan één woonhuis of hoeve opsmukken. (25)

Samen met de toponiemen "Prinsenhoflaan" en "Plantage" zijn dat in Maaseik de enige zicht - en/of tastbare restanten van de voorliefde voor de jacht, van de hang naar pracht en praal en van de kunstzin van een Luikse prins-bisschop die intussen al ongeveer twee en een halve eeuw geleden is overleden.

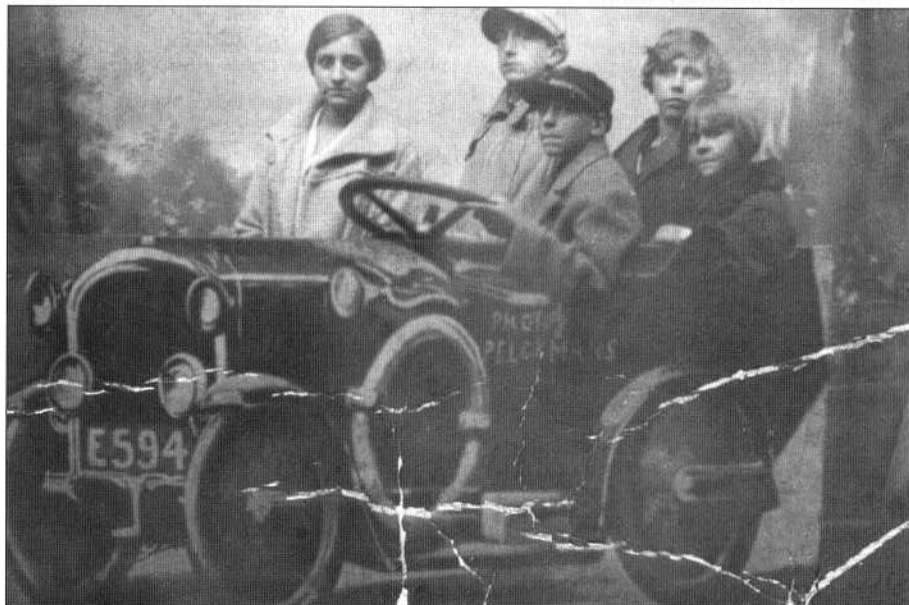
NOTEN

- 1 In : Algemene Geschiedenis der Nederlanden, deel 9, blz. 385.
- 2 Luik, Rijksarchief, Conseil Privé, 1080.
- 3 Hasselt, Rijksarchief, notaris Prinssen J.A., 20 februari 1725.
- 4 Zie noot 2.
- 5 Hasselt, Rijksarchief, Maaseik, Rollen Loons Recht, nr. 9.
- 6 Hasselt, Rijksarchief, Leenzaal Kuringen, nr. 968.
- 7 Voor de grote lijnen van wat volgt, tenzij anders vermeld : COENEN, J., Het Prinsenhof van Maeseyck, in : Limburg 7, 1925 - 1926, blz. 58 - 63, 82 - 90, 132 - 139.
- 8 Het dossier van de onderhandelingen in : Luik, Rijksarchief, Chambre des Comptes, nr. 962,1.
- 9 Beschrijving van den vervaarlijken en vijandelijken inval der Pruisische soldaten in volle vredenstijd binnen de stad Maeseyck in het jaar 1740, Maaseik, 1841, anastatische herdruk door de ruilclub "Achter Olmen", 1987, blz. 21.
- 10 Hasselt, Rijksarchief, notaris Prinssen J.A., 13 april 1752.
- 11 Hasselt, Rijksarchief, Stokkem, Gemeente, nr. 163, fol. 240.
- 12 Luik, Rijksarchief, Chambre des Comptes, 98, 39 vso. : Op 2 april 1773 pacht Jean François Eyckholt voor 25 jaar à 12 gulden per jaar deze gronden *"hors quel on a fait des briques pour le chateau de Maeseyck"*, mits o.a. *"en y faisant remplir toutes les fosses d'ou l'on a tiré les briques"*.
- 13 Enige gegevens over hem in : Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad, Maaseik, 1994, blz. 262 - 263.
- 14 In 1992 wijdde de Geschied - en Heemkundige Kring van Elen aan zijn leven en werk een tentoonstelling, vergezeld van een brochure.
- 15 BOONEN, M., De plantage. Toponymisch praatje, in : De Maaseikenaar 9, nr. 1, 1978, blz. 11 - 13.
- 16 Luik, Rijksarchief, Chambre des Comptes, 101, 15 rto. - 16 rto.
- 17 POLAIN, M.L., Recueil des ordonnances de la principauté de Liège, 3e série, deel 2, Brussel, 1860, blz. 284.
- 18 Zie noot 9, idem.
- 19 Ibidem.
- 20 JANSSEN, R., De Maaseiker Kroniek Caris (1783 - 1847), Hasselt, 1986, blz. 53.
- 21 SCHROE, E., Inbeslagneming en verkoop van goederen in het Kanton Maaseik tijdens de Franse Overheersing (1795 - 1814), lic. thesis, K.U.L., 1954 - 1955, blz. 215 en in bijlage
- 22 COENEN, J., De kastelen van de Maaskant, Maaseik, 1947, blz. 190.
- 23 KUSTERS, J., Pierre Leonard Louis Marie baron de Schiervel (1783 - 1866), gouverneur van Limburg, 1843 - 1857, in : De Gouverneurs in de beide Limburgen 1815 - 1989, Maastricht, 1989, blz. 105 - 123.
- 24 Hasselt, Rijksarchief, notaris Schoolmeesters J.H.F., 24 december 1813.
- 25 SANGERS, W., Het "Princelyck Hof" te Maaseik, een verdwenen monument, blz. 39 - 40, in : Brochure aangeboden door de Generale Bankmaatschappij bij gelegenheid van de nieuwbouw van het agentschap Maaseik op 16 december 1977.

Herinnering aan een Maaseiker kermis in 1925

70 Thérèse Hendrickx-Godelaine

Bijgaande foto werd voor publicatie in "De Maaseikenaar" ingezonden door mijn neef Constant Strick uit Bokrijk. Ons beider grootvader was Charles (Carl)

Van links naar rechts: Mariette Raedemakers en Jef en Albert Raedemakers. Verder Hilda en Carla Strick.

Gessler (1) (Maaseik 1834-1920). Zijn eerste vrouw Elisabeth Van Venckenray stierf reeds in 1870, nauwelijks negen maanden na haar huwelijk. Vijf jaar later huwde Gessler met de zuster van Elisabeth, nl. Marie Antoinette Van Venckenray, die echter overleed in 1878 na de geboorte van haar zoon Jan. Zijn derde huwelijk werd te Antwerpen voltrokken in 1880 met Maria Angelica Mathilde Vaerewijck (Antwerpen 1854 - Maaseik 1939). Dit huwelijk werd met acht kinderen gezegend, telkens afwisselend een jongen en een meisje! Drie kinderen stierven echter voor ze de leeftijd van 1 jaar bereikt hadden en wel: het eerste kind Frans in 1882, het derde kind Amedé in 1884 en het zesde Clémentine in 1889.

Het oudste kind dat in leven bleef, werd in 1882 bij de burgerlijke stand van Maaseik ingeschreven als:

- Marie, Caroline, Hubertine ("Tant Marieke" voor de latere neven en nichten). Ze zou een hoge leeftijd

bereiken en in Brussel overlijden in 1975 bij haar dochter Charlotte.

Ze huwde met Eugène Rademaekers (Maaseik 1872 - Eisden 1944), rekenplichtige bij de spoorwegmaatschappij en woonde met haar jong gezin op "Meurkenshof" buiten de Bospoort. Toen de lijn Hasselt-Maaseik door de staat werd overgenomen in 1912 nam Rademaekers ontslag om niet uit Maaseik te moeten vertrekken. Hij werd dan bankdirecteur in "De Verkeerde Wereld" op de Bosstraat.

Op de kermisfoto zien we drie van hun vijf kinderen, vlnr:

- * Mariette (Maaseik 1914 - Bokrijk 1967). Ze onderwees eerst in Hasselt maar ging na de oorlog naar Belgisch-Congo, waar ze les gaf aan het personeel van de "Union Minière". Ze bleef ongehuwd en woonde op het einde van haar leven bij haar oudste zuster in Bokrijk.
- * Joseph (Maaseik 1906 - Ukkel 1991), de oudste zoon, trok ook eerst enkele jaren naar onze voormalige kolonie. Nadien woonde en werkte hij als gemeentesecretaris in Woluwe (Brussel).
- * Albert (Maaseik 1915 - Sint-Joost-ten-Node 1989), met de studentenpet van het Kruisherencollege op het hoofd, zou later een andere pet dragen. Hij maakte carrière in het leger tot 1960 in Congo en nadien verder in België waar hij overleed als luitenant-kolonel.

Het echtpaar Rademaekers-Gessler had nog twee dochters:

- * Charlotte (Maaseik 1907 - Brussel 1984) huwde de Maaseikenaar Louis Driessen (Maaseik 1901 - Eisden 1972). Hij was de broer van o.a. de latere senator Jeanne Driessen en de Maaseiker schepen André Driessen.
- * Elisabeth (Maaseik 1909 - Luxemburg ?) huwde de Luxemburger Robert Domken.

Het vierde kind van Grootvader en "Bonne" Gessler-Vaerewijck was: - Helena, Augusta, Hubertina (Maaseik 1885 - Bokrijk 1955).

Zij maakte kennis met haar aanstaande man Hubert Strick (Koersel 1876 - Bokrijk 1946) toen hij als vrijgezel logeerde in de afspanning "O.-L.-Vrouw-van-Rust" te Heppeneert.

De twee meisjes die zo mooi achteraan in de auto lijken te zitten zijn de twee dochters van dit echtpaar. Door het beroep van vader die als chefkassier werkte voor de Koolmijn André Dumont te Waterschei werden ze ook daar geboren.

- * Hilda, (Waterschei 1914) woont nog steeds in St.-Amandsberg waar haar man Firmin Van der Aa (Evergem 1908 - Gent 1981) haast tot aan zijn dood apotheker was.
- * Carla, rechts van haar zus, (Waterschei 1916) verbleef veel in Maaseik bij haar oom en tante Gessler-Chennaux, vooral na de dood van architect Karel Gessler. Tijdens de oorlog was ze onderwijzeres in Elen en Kinrooi. Na haar huwelijk met Marcel Smets (Elen 1917 - Dingu 1962) trok ze naar Congo waar zij en haar man een grote koffieplantage opzetten. Tijdens de onlusten bij de onafhankelijkheid moest Carla ijlings Congo ontvluchten. Zij keerde terug naar Maaseik bij haar tante en nam de draad weer op als onderwijzeres in het instituut van de Zusters van Liefde. Nu verblijft ze in een seniorenhuis in Molenbeersel maar ze komt nog regelmatig in Maaseik een kopje koffie drinken met een lekker stuk vlaai!

Het echtpaar Strick-Gessler had ook drie zonen:

- * Louis (Waterschei 1918) die zeer jong overleed in 1947 te Sint-Truiden.
- * Karel (Waterschei 1921) emigreerde naar Argentinië waar hij met zijn vrouw en later ook zijn twee zonen

Foto aan de winkel Gr. Kerkstraat, tegen de deur. Let op de reclames. Rok en aluminium. Rollen stof voor het venster. Jammer van de weerkaatsing. Rechts Bonne, Mathilde Vanwijck, op de arm Antoinette. Voor Bonne peetoom Emiel Gessler, links Charel Gessler voor grootvader Charel Gessler, Lieven Vanwijck, op de trap Carlo Vanwijck, zonen van Pierre Vanwijck en Maria Servaes (neefjes). Lieven sneuvelt in 1918 en Carla sterft kinderloos in Oude Goot. Werkte zijn leven lang bij Gevaert. Jonge meisjes links zijn Leen Gessler, huwt heer Strick, rechts Marieke huwt Raedemakers. De foto is uit ongeveer 1900. Antoinette huwt met Godelaine Lambert.

een nertskekerij opzette in Mar del Plata. Hij overleed er in 1990.

- * Constant (Waterschei 1923) geniet in Bokrijk van zijn pensioen samen met zijn vrouw Simone Olaerts waar ze in het ruim huis dat zijn vader er bouwde en in de grote tuin hun kinderen en talrijke kleinkinderen heel vaak op bezoek krijgen. Hoewel ook in Waterschei geboren blijft Stan enorm geïnteresseerd in het reilen en zeilen van Maaseik en is hij een fervent lezer van "De Maaseikenaar". Hij heeft ten andere ook in Maaseik school gelopen en droeg er in 1935 met evenveel trots als zijn neefje Albert de studentenpet van het college.

Het vijfde kind in de rij was:
- Karel, Jan, Hubert (Maaseik 1887 - 1937). Hij bleef in het ouderhuis wonen

bij zijn moeder en zou er ook zijn architectenbureau starten. Hiervoor verbouwde hij enigszins het huis waar zijn moeder een stoffenwinkel hield. (2) Hij huwde met Maria Chennaux (Sichen-Sussen-Bolree 1885 - Maaseik 1976), die iedereen "Tant Mieke" noemde.

- Emile, Antoine, Cunegonde, Hubert (Maaseik 1891 - Gent 1958) werd het zevende kind. Net zo min als zijn broer Karel, die kinderloos stierf, zorgde Emiel voor de voortzetting van de naam Gessler. Hij trad in bij de Jezuïeten. In 1940, toen hij directeur van het college in Turnhout was, vluchtte hij met de studenten tot in Toulouse. Hij gaf nadien ook les in het Noviciaat te Drongen en werd op het einde van zijn leven overste van het Retraitehuis te Lier.

Het kakelnestje werd mijn moeder:
- Antoinette Françoise, Marie Hubertine (Maaseik 1897 - 1978). Haar huwelijk met Constant Godelaine (Tessenderlo 1888 - Cointe-Sclessin 1942) die als leraar Nederlands verhuisde van Beringen naar Hasselt, Brussel en Verviers deed haar uiteindelijk in Luik belanden waar mijn zus Tilly (Luik 1926 - Buenos Aires 1977) en ik (Ougrée 1929) geboren werden. Na de plotse dood van vader midden in de oorlog keerde moeder met ons terug naar haar "roots" in Maaseik.

Foto's als deze worden tegenwoordig niet meer gemaakt op de kermis. Vóór het geschilderde landschap en achter de fraaie namaakauto geïnstalleerd is deze foto voor de vijf neven en nichten wellicht een mooie herinnering geweest aan een dagje kermis bij "Bonne" in Maaseik.

- (1) Over de genealogie Gessler zie M. Hendrickx in De Maaseikenaar :1991 nr 2 ; 1992 nr 4 ; 1993 nr 2 en 4.
- (2) Foto 2 dateert uit ca. 1900 en toont het ouderhuis in de Grote Kerkstraat vóór de verbouwing door Karel Gessler. De deur stond toen in het midden. In de vitrines zien we de rollen stof. Grootvader staat in de deuropening naast grootmoeder met het jongste kind, Antoinette op de arm. Vóór haar, in keurig matrozenpakje, de latere Jezuïet Emiel ("hieërnónk"). De jonge dames zijn links Leen Gessler en rechts Marieke. De overige twee knapen zijn Lieven en Carlo Vaerewijck, neefjes van grootmoeders kant.

Wist ge.....?

Tony Van Wijck

- dat onze Koninklijke Harmonie Concordia een prachtige website heeft geopend onder het URL www.harmonieconcordia.be. Je kan er o.a. de harmoniegeschiedenis, haar activiteiten, foto's en muzikantenrubriek vinden. De website wordt wekelijks up-to-date gehouden door webmaster Hanny Henkens;
- dat wij graag de URL's van Maaseiker verenigingen kenbaar willen maken, mits ons de gegevens bezorgd worden;
- dat van Marie Popelin in 1975 een postzegel werd uitgegeven. Over Marie Popelin, dochter van de Maaseikse Joanna Leyen, werd melding gemaakt in ons vorig nummer, pag. 17, onder de titel "GENEALOGIE Familie Leyen". Marie Popelin (1846-1913) was de eerste vrouw in België die de titel doctor in de rechten verwierf.
- dat op zondag 7 juni de 15de verjaardag van het overlijden van Pater Sangers zal herdacht worden in de kapel van Siemkensheuvel.

Kruisheer Andreas Huvenaars (1877 - 1959) mocht terugblikken op een onderwijsloopbaan van een halve eeuw.⁽¹⁾

74 dr. Roger Janssen o.s.c.

Op zondag 1 maart 1959 overleed kruisheer Andreas Huvenaars. Hij werd geboren op 5 december 1877 in Zeeland (Noord - Brabant) als zoon van Martinus Huvenaars en Maria Catharina Dongen. Van 1889 tot september 1896 volgde hij middelbaar onderwijs in het priestercollege van de kruisheren van Uden. Op 11 september 1896 trad hij in Sint - Agatha (Cuyck) toe tot de Orde van het Heilig Kruis. Drie dagen later begon hij aan het noviciaat. Op 14 september 1897 legde hij de eeuwige geloften af. Na enkele jaren opleiding in de filosofie en de theologie in Diest en in Sint - Agatha werd hij op 24 mei 1902 priester gewijd in Den Bosch. Hij werd dan gedurende twee jaren conventualis in Diest. Samen met G. Van Bommel studeerde hij gedurende twee jaren klassieke filosofie in Leuven en in 1904 werd hij door magister - generaal Hollmann leraar benoemd in Maaseik. Kruisheer Huvenaars legde er zich, naast zijn liefde voor de klassieke literatuur, met enthousiasme toe op de natuurwetenschappen. Zijn grote belangstelling voor alles wat de natuur betrof probeerde hij te delen met de leerlingen van het college. De vele

natuurlandschappen die hij schilderde, getuigden van een groot esthetisch gevoel.

Nauwelijks een jaar nadat hij in Maaseik arriveerde, werd hij, na de plotse dood van Henricus Van Hasselt, bevorderd tot directeur van het College van het H. Kruis. Van Hasselt had het college tussen 1896 en 1905 naam en faam bezorgd door de oprichting van een internaat, de volledige uitbouw van de Grieks - Latijnse afdeling en de bouw van een nieuw college in de Pelsersstraat. Andreas Huvenaars bleef directeur tot in 1909. Vanaf 1905 ijverde hij voor de vernederlandsing van het onderwijs. In 1909 werd het College van het H. Kruis het eerste volledig vernederlandste college van België.⁽²⁾

In 1909 werd Ludovicus Zufang (1875 - 1926) prior van het Maaseikse kruisherenklooster. Hij werd tevens directeur van het college. Tien jaar lang zwaaide hij er de plak. Huvenaars was in die jaren subprior. In 1919 werd Gerardus Jacobus Klaverweijden (1880 - 1971) prior en directeur. Huvenaars werd nu studieprefect. De slaapzaal van het internaat werd uitgebreid, de speelplaats werd vergroot, voor de externen werd een fietsenstalling geplaatst en elektriciteit verving de gasverlichting. Op 28 mei 1925 werd Huvenaars door het conventkapittel tot prior gekozen. In 1923 werd hij lid en vanaf 1939 voorzitter van de raad van bestuur van de V.Z.W. Orde der Eerwaarde Kruisheren in België.

Het College van het H. Kruis groeide onder het prioraat van Huvenaars snel uit tot een grote en bekende school. Onder toezicht van de staat werd in 1929 een landbouw cursus gevoegd bij het programma van de middelbare school. In 1932 liet de directeur een ruime, moderne studiezaal bouwen, die thans nog bekend is als de recreatiezaal van College Heilig Kruis - Sint - Ursula⁽²⁾. Deze

14 september 1946: gouden kloosterjubiläum van Andreas Huvenaars

studiezaal kon ook gebruikt worden als toneelzaal. Bij de aanvang van het schooljaar 1939 - 1940 werd de middelbare landbouwschool uitgebreid tot een moderne humaniora. De plannen voor de bouw van een nieuw, modern college moesten, wegens het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, tijdelijk worden opgeborgen. In 1934 telde het college 135 leerlingen. Bij zijn aftreden in 1943 als directeur liet Huvenaars een school van 430 leerlingen na aan zijn opvolger...

Andreas Huvenaars was van 1924 tot 1943 naast directeur en leraar ook prior van zijn klooster. Ook maakte hij als definitief jarenlang deel uit van het hoofdbestuur van de Orde van het H. Kruis, namelijk tot in 1955. Tijdens de

Tweede Wereldoorlog werd hij vicaris - generaal van de kruisherenkloosters in België en in 1946 bereidde hij het generale kapittel voor, waarop een nieuwe generale overste van de orde werd gekozen. Op 21 april 1946 benoemde Mgr. Van Hees, de nieuwe magister - generaal, hem tot biechtvader van het noviciaat van de kruisheren in Neeritter.

“Wie is hier de baas, jij of ik?”, was een veel gehoorde oneliner van Huvenaars. Een andere luidde als volgt: “Als ik hier de baas was, dan...” Aan deze en dergelijke uitspraken dankte hij zijn toenaam “De Baas”. In 1952 vierde hij zijn gouden priesterfeest. Bij die gelegenheid schreef een retoricastudent in een korte bijdrage: “Hoe zien wij studenten meneer Huvenaars?” “Als ik hier iets te zeggen had, jongens, als ik hier de baas was, dan zoudt ge wat anders zien, dan vlogen er een heel stel buiten! Vijftig jaar lang zegt Mijnheer Huvenaars dat reeds met vlammeende ogen en breed uitgespreide armen. Hij zei het vijftig jaar geleden toen hij als jong professor hier kwam, hij zei het toen hij prior was, toen hij directeur was, hij zegt het nog steeds nu hij Mijnheer Vicaris heet en met onverminderd enthousiasme zijn lessen geeft. Verontwaardigt gooit hij zijn bril op de bank, als een jongen waarachtig niet weet wat ‘laetus’ betekent. Dreigend roept hij uit: ‘... en met de concours zal ik het vragen, daar kunt ge zeker van zijn, wat ‘iemand’ betekent en de hele klas zal schrijven ‘unusquisque’. Dat leerden wij vroeger al op de zesde Latijn: unicuique suum dare; eenieder (unus d.i. één, quisque d.i. ieder), aan eenieder het zijne geven en daar moesten wij het mee doen. En ik zeg u tevoren, als ge dat niet weet, ge haalt nog geen twee punten.’ (...) Bij een al te simplistische vertaling gooit hij humoristisch sarcastisch de student naar het hoofd: ‘Il faut le faire encadrer!’ en een misprijzend foei - foei, volgens de studenten foci - foci, komt

75

Andreas Huvenaars en Henricus Lambertus Van de Ven, visitator van de Orde van het H. Kruis, 1949 - 1955, vicaris - generaal, 1957, en prior - provinciaal van de Nederlandse provincie van de Kruissheren, 1957 - 1974

naast de tekst. 'En verder, Mijnheer de Vicaris, stonden er verder geen fouten in, was dat alles?' 'Was dat alles! Me dunkt dat het genoeg is, toen ik dat zag had ik er mijn buik van vol.'

Vijftig jaar priester, vijftig jaar professor, een halve eeuw in het onderwijs. Wat een teleurstellingen heeft hij al moeten boeken in die jaren en toch, zijn idealisme is niet gebroken, integendeel. Zijn leeftijd doet hem wat rapper toornig worden, maar hij onderwijst met een ijver en een zorg van een pasbenoemd leraar. (...) Zo zien wij Mijnheer Vicaris, met zijn eenvoud en dienende naastenliefde. Tot voor kort wisten wij niet eens dat hij in het hoofdbestuur van de Orde is. De kleinen kennen hem als 'die ouwe Heer, die de kapotte vulpennen kan maken'. Mijnheer Vicaris, moogt ge nog vele jaren les geven, want dat is uw hartewens. Moogt ge nog vele jaren jongens voorgoed aan de deur zetten, die langs de zijdeur van uw goed hart toch wel weer binnenkomen..."

Andreas Huvenaars onderwees in zijn lange loopbaan Frans, Grieks, Fysica en vooral Latijn. Zijn onderwijs had steeds een origineel en sterk persoonlijk karakter. Op het einde van het schooljaar 1953 - 1954 beëindigde hij zijn onderwijsloopbaan. Eén van zijn oud - leerlingen schreef toen: "Mijnheer Huvenaars, voor de mensen van Maaseik, blijft ge de vriendelijke oud - prior, die zelfs de kinderen op straat niet voorbijgaat zonder een hartelijk woord tot hen te spreken, blijft ge ook de eerste hulp voor gebroken beelden en vazen; voor schilders en kunstminnaars uit het Maasland blijft ge één van hen die zich zelfs op z'n oude dag nog durfde wagen op de gevaarlijke klippen van het impressionisme; voor de leerlingen van de moderne klassen blijft ge voortleven als een fijnzinnige tekenleraar; voor de jongeren die nooit magnus - magna - magnum bij U leerden verbuigen en toepassen blijft ge 'die naamloze oude

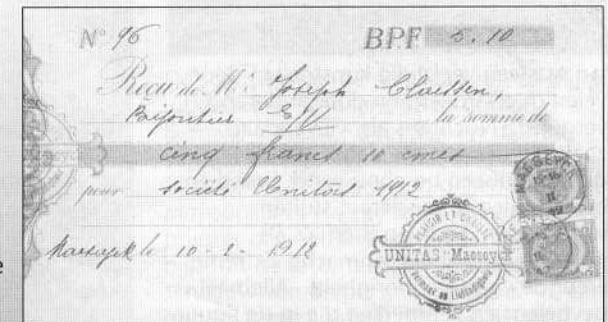
Kruisheer', die kapotte vulpennen repareerde, doch voor ons, uw oud - studenten blijft ge de leraar die ons een heilige bewondering inprentte voor die 'Heilige' heiden Livius (zoudt ge niet wenen wanneer ge te Rome zijn graf bezocht!), de leraar die goochelde met Nederlandse en Latijnse aforismen (Wat baten kaars en bril, als de uil niet zien en wil. Quos Jupiter vult perdere, dementat prius), de leraar die ons liet genieten van de eenvoudige schoonheid van Caesars 'Bellum Gallicum', van pater Meurs, de leraar, die tot op zijn 75ste jaar zo'n professoraal jeugd - enthousiasme onverminderd bewaarde, ook als de meegeslepten slechts waren 'rari nantes in gurgito vasto'."

Kruisheer Andreas Huvenaars overleed op 1 maart 1959 en werd begraven in Heppeneert. Precies 55 jaren had deze Nederlander verbleven in Maaseik, waarvan 50 jaren aan het onderwijs werden gewijd. Hij was een graag geziene figuur in Maaseik. Wanneer hij naar het voetbal kwam kijken, snelden de supporters van Maaseik toe om hem een stoel aan te bieden, zodat de Vicaris vanop de 'zittribune' kon supporteren. Volksvertegenwoordiger Delwaide, oud - leerling, zei van hem: "Naast alle oud - leraars, was daar degene, die voor mij de verpersoonlijking van het College blijft:

Nog over UNITAS

Tony Van Wijck

De heer **Rik Nulens** vond in zijn archief nog een betalingsbewijs voor het UNITAS-lidmaatschap van de heer Joseph Claessen. Dit betalingsbewijs is gedateerd op 10-02-1912. Hieronder een afdruk van deze vondst. Het artikel van de hand van **Marcel Cuyx** over deze eigenaardige Maaseiker vereniging stond in ons vorig nummer.

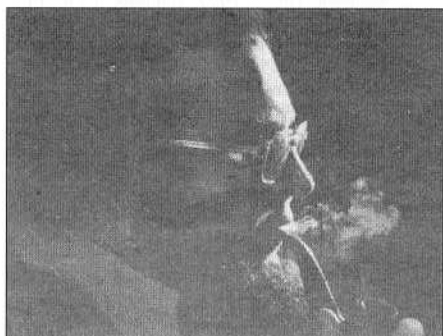
de voorname, wijze, evenwichtige en steeds zelfbewuste directeur Huvenaars, de man van goede raad, die wist aan te moedigen, wanneer het goed ging en op te beuren, wanneer er moeilijkheden waren."

- 1 We putten informatie uit: L. Van Hout, Levensschets van Diesterse Kruissheren, s.d., Diest, pp. 84 - 85; S. Drost, Memorieboek der Kruissheren van Maaseyck, 1855 -, Archief Kruissheren Maaseik, V.A.2(6-7), p. 291; Udense Klanken, pp. 757 - 758; A. Ramaekers & R. Janssen, De Kruissheren en de Leuvense Universiteit na de Franse Revolutie. in: Clairlieu, 1992, pp. 43 e.v.; R. Janssen, Vijfhonderd Jaar Kruissheren te Maaseik, 1982, passim; T. Bik, L. Heere, A. Wieërs e.a., De Kruissheren te Maaseik, 1476 - 1797, 1855 - 1955, passim; R. Janssen, Andreas Huvenaars, in: De Schakel, Tijdschrift voor de ouders van leerlingen van het H. - Kruiscollege te Maaseik - Neeroeteren, jg.10, 1991 - 1992, afl. 1, pp. 16 - 23; R. Janssen, Z.E.H. Andreas Huvenaars, in: M. Henckens, R. Janssen, A. Levenstond, M. Muermans, Intern bij de kruissheren moet je geweest zijn... 100 jaar internaat op het college van het Heilig Kruis in Maaseik, 1897 - 1997, Maaseik, 1998, pp. 37 - 40; R. Janssen en P. Winkelmolen, Repertorium Canoniecorum Regularium Ordinis Sanctae Crucis 1840 - 1996, Maaseik, 1999, p. 348.
- 2 Voor meer informatie zie M. Hanson, Het Kruissherencollege te Maaseik: het eerste vernederlandsste college in Vlaams - België. in: Clairlieu, tijdschrift gewijd aan de geschiedenis der Kruissheren, jg. 43, 1983, pp. 17 - 30.

Jan Peeters

78 Wim Corstjens

Twee jaar geleden, op 25 januari 2000, overleed Maaseiker kunstenaar Jan Peeters in het ziekenhuis te Bree.

Jan was een veelzijdig kunstenaar, door velen gewaardeerd en door anderen verguisd. Nochtans als wij vandaag, zoals Jan destijds, de dagelijkse gebeurtenissen beschouwend, breed en eerlijk willen discussiëren, stuiten we eveneens vaak op thema's als onrechtvaardigheid, onmacht, extreme vreugde en samenhang. Allemaal gevoelens en kenmerken die in de figuur van Jan samenklonteren. Zijn omvangrijk en veelzijdig werk stond immers meestal in het teken van

uitgesproken protest of aanmoedigende poëzie.

Als herinnering aan deze vaak omstreden persoon, willen wij regelmatig iets uit zijn nalatenschap publiceren in de Maaseikenaar.

Laat ons alvast beginnen met de tekst van Jan die op zijn gedachtenisprentje is afgedrukt.

'58

*toen ik mijn handen
op de muur
liet schaduwen tot een vogel
die zelfs vliegen kon
en ik me
- stom misschien -
afvraag:*

*"Is dat nu een echte vogel
of blijft het de schaduw van mijn hand?"
ik heb me gek gedacht
te weinig gelezen
maar te gek gedacht*

*Ik ben bij Plato blijven steken
bij de gelijkenis van de grot
waarin alle mensen, met hun rug naar de
opening,
zitten te kijken naar de schaduwen
van wat*

*achter hun gebeurt:
de schaduw van een kus
ervaren wij als werkelijkheid
het echte idee "kus"*

*slechts kunnen zien wanneer ze
zich omkeren naar het licht
sterven dus
en ik denk dan*

*als er nu zo iemand is als ik
die z'n duimen tegen elkaar legt
en flappert met z'n handen*

*is er dan nergens een echte vogel?
Is het misschien allemaal bedrog
of is de schaduw meer werkelijkheid
dan de grote Plato dacht
en dat blijft onopgelost
ook in '88*

'88

'88 onopgelost

Jan Peeters '88

Onbekend plekje van oud Maaseik

Rik Daniëls

79 Deze foto dateert van 1929 en is een zicht op de toen nog bestaande noordoostelijke stadswal, tussen de Eikerpoort en de Bleumerpoort. De fotograaf stond met zijn fototoestel opgesteld tegenover de dekenij in de Mgr. Koningsstraat, vroeger de Groene Bosstraat. De foto werd genomen van het zuiden naar het noorden. Helemaal van achter zien we de stadswal waarop de groene Bosstraat dood loopt. Rechts is er een imposante tuinmuur eigendom van F. Heyligers en tevens een hellend pad met toegang tot de stadswal, richting Bleumerpoort. Links merken we een klein stukje op van de Hertstraat met op de hoek een pomp. Daarachter liggen enkele huisjes. Achter de rechts gelegen tuinmuur bevindt zich nu het ziekenhuis. Het gedeelte van de wal tussen de Eikerpoort en het hellend pad werd in het begin van de jaren 1930 verwijderd om een verbinding te maken van de Mgr. Koningsstraat (Groene Bosstraat) met de Eikerpoort. Alleen de gekasseide oprit naar de wal, vlak langs de boerderij Heks tegen de Eikerpoort aan leefde wat langer, doch ging eveneens ter ziele in de naoorlogse periode van de laatste wereldoorlog. De achterkant van deze foto werd gebruikt als postkaart met datum stempel 1929 en is geadresseerd aan de "Zeer Eerwaarde Heer Hubert Driessen, Groot Seminarie te Luik". Deze is directeur geweest van het St.-Jan Bergmanscollege te Genk.

De schrijver van de postkaart, en zo blijkt uit de tekst, eveneens de fotograaf, is Bernard Claesen, directeur en stichter van het technisch instituut St.-Jansberg te Maaseik. Wie hem nog gekend heeft, persoonlijk of via een foto, weet dat deze priester een eedverbond had met de pijp. Uit de foto, meer bepaald de schaduw van de persoon rechts is onbetwistbaar af te leiden dat Bernard Claesen de fotograaf was. De persoon aan de linkerkant is ons niet bekend. (archief Léon Daniels)

Maaseiker figuren

“Den Dujvel is ouch gestórven”

80 Arno Latour

Met deze uitspraak verraste mijn echtgenote mij op zaterdag 15.12.01 om 16.00 uur in de namiddag. En hier moet ik mijn vrouw, Ninoofse van geboorte en al geruime tijd quasi perfect Maaseiks sprekend, corrigeren, niet alleen op 't gebied van uitspraak, maar vooral op 't gebied van grammatica. Dat “ouch” in bovengenoemde mededeling kun je een stijlfout noemen. Er is in Maaseik maar één “Dujvel”, of liever er was in Maaseik maar één “Dujvel”, en er zal er in de toekomst ook maar één zijn, te weten René Benoit.

Waar hij vandaan kwam is een mysterieuze zaak; sommigen beweren dat hij uit het Luikse kwam en ik moet toegeven, zijn kennis van de Franse taal is alom bekend, anderen dan weer denken dat zijn oorsprong in Frankrijk ligt.

Ik moet toegeven dat ik door mijn werk contacten heb met de firma Benoit in Amiens (F). Het is daar een beroemd geslacht dat in Amiens al sinds 1882

waardige textielbaronnen aflevert. En als ik mij dan de coureurpetjes voor de geest haal, die door onze René Benoit gedragen werden, dan leg ik onmiddellijk de link met dit textielgeslacht. De petjes waren zo oud, dat zelfs Eddy Merckx zich niet meer zal herinneren dat hij voor de sponsors gereden had, wan wie de namen op deze petjes figureerden.

Wie was die *Dujvel* nu eigenlijk? Een Maaseiker figuur van het soort, dat nog maar zelden gemaakt wordt. Je kwam hem veelvuldig tegen bij Graad en in de Sjrur. En ondanks het feit dat hij ons constant “*piske*” noemde, konden wij hem niet missen en troonden wij deze café-filosoof overal met ons mee.

Twee dingen, die nog voor publicatie vatbaar zijn, gaan mij van hem steeds bijblijven en deze wil ik U niet onthouden.

Het was Aswoensdag en zoals dat hoort voor een welopgevoede *Dujvel* was René bij Graad voor het klassieke askruisje. Hij zat een beetje ineengedoken aan de kant met een zelfgerolde sigaret in of aan zijn mond (bij René wist je nooit zeker of hij de sigaret binnensmonds of buitensmonds rookte; ik ben ervan overtuigd dat hij met dat mondje zeker het Guinnessbook of Records gehaald had, wanneer hij er iets van had willen maken), en hield een matroos (zo bleek achteraf) van 1,95 m. en naar schatting 105 kg aan. Ik hoorde hem nog vragen: “*Piske, waat kums tiech hi-j doon?*” De matroos, die naast mij stond en een beetje onwennig was met het Maaseiker dialect, vroeg mij wat die oudere mijnheer van hem wilde. Ik vroeg eerst voor alle zekerheid drie van mijn maten om ondersteuning, vertaalde de vraag en vervolgens hebben wij deze vleesklomp met moeite in bedwang kunnen houden. *Den Dujvel* keek ondertussen van achter zijn fluitje geamuseerd toe. Enige jaren later zaten de zeebonk en *den Dujvel*

naast mekaar oude zeeverhalen te vertellen, want als *den Dujvel* echt uit Frankrijk komt, dan is hij zeker met de boot naar hier gekomen.

Het tweede verhaal komt uit de café De Sjrur. *Den Dujvel* zat op zijn typische manier in de steeds geconstipeerde gang naar het toilet op zijn barkruk, samen met een viertal andere tooghangers. Zij spraken over hun vakantieplannen en naar het einde van het gesprek werd ook aan *den Dujvel* gevraagd of hij op vakantie ging. *Den Dujvel* zei, dat hij nog nooit in het buitenland geweest was, want Nederland was toch meer binnen – dan buitenland, op één keer na. Hij ging ook dit jaar niet op vakantie. Hij maakte ons wel en beetje nieuwsgierig en wilde aanvankelijk niet zeggen waar hij die ene keer in buitenland geweest was. Na lang aandringen kwam uiteindelijk dan het hoge woord eruit: “*Lourdes!*”

Den Dujvel was in Lourdes geweest; kortom : If you cannot beat them, join them.

Deze intelligente provocateur, die wij allen zo graag mochten en die naar verluidt de ganse Maaseiker bibliotheek gelezen had, doofde de laatste jaren al rokend uit in zijn klein huisje, ergens buiten Maaseik.

En nu is hij niet meer. Ik hoop dat de begrafenisondernemer de obool, die de overtocht over de Styx moet betalen, niet in zijn mondje gestoken heeft, want daar vindt Charoon, de veerman, die nooit terug. Niettemin heb ik het gevoel dat ik hem nog een keer ga tegenkomen. In ieder geval de groeten van heel jazzminnend Maaseik en doe een keer de groeten aan Gerard Verlaak.

81

Maaseiker Carnaval 2002

Hierboven twee redactieleden van “*De Maaseikenaar*”, tevens twee oud-prinsen van “*het Heilig Wammes*” in actie op de carnavalszitting van 19 jan. 2002.

Een industrieel "monument" verdween

82 Harry Beenders

Terwijl vóór Wereldoorlog II grind enkel uit de Maasbedding werd opgebaggerd in Maaseik door de firma Engetra (Entreprises Générales de Travaux), werd dit bedrijf in de jaren '50 verkocht aan een nieuw baggerbedrijf, de N.V.

De brekerij van Dragetra nog in volle bedrijvigheid.

Foto Jackie Vancleef

Dragetra (Dragage et Transport.) Korte tijd nadien werd een aanvang genomen met grind- en zandbaggeren in de uiterwaarden van de Maas, nadat de daarvoor nodige landbouwgronden waren verworven.

De N.V.Dragetra is een zusteronderneming van de firma Dekker Grindbaggerbedrijf. Dekker Grind staat voor de grindbelangen aan de Nederlandse zijde, terwijl Dragetra staat voor de grindbelangen van 'Dekker aan de Belgische zijde van de Maas, met kantoor in Maaseik.

Enige tijd later werd op de oever van de Maas, waar vroeger Engetra gevestigd was, een breekinstallatie gebouwd, zodat het grind in diverse maten als gebroken steenslag kon geleverd worden. Deze breekinstallatie werd geheel in eigen beheer ontwikkeld (o.a. door voormalig bedrijfsleider Rinus Schoon, thans nog in de omgeving woonachtig) en in de eigen werkplaatsen gebouwd door eigen personeel, inclusief alle zeefmachines en nagenoeg alle brekers. In de meer dan veertig operationele jaren is door de

brekerij ca. 15.000.000 ton steenslag geproduceerd, in één bepaald jaar zelfs 1.000.000 ton. Er werd gewerkt in twee ploegen en het dagelijks noodzakelijke onderhoud gebeurde tussen 22.00 en 4.00 uur.

Ondanks het feit dat de Dragetra-brekerij, de oudste en minst moderne was van de vijf Maasbrekerijen, produceerde ze wel de beste steenslagkwaliteit m.n. door het in eigen huis ontwikkelde en gebouwde breek-procédé en de directe betrokkenheid van de medewerkers. In haar hoogtijjaren telde Dragetra (baggerij en brekerij) zowat 130 werknemers, inclusief chauffeurs en schippers, zulks in schril contrast met de 8 resterende medewerkers thans nog in dienst.

In de baggerafdeling werd en wordt nog steeds grind gewonnen en verwerkt middels een grote baggermolen (de "Rotterdam 3") met daaraan gekoppeld een verwerkingseenheid (sinds april 2000 de nieuwe "Rotterdam 15"). Bij de productie van grind 4-32 mm komen twee andere producten vrij, nl. zand 0-4 mm en grof grind 32+ mm. In dit grof grind komen stenen voor van wel 600 tot 700 kilo. Het zand kan direct als betonzand gebruikt worden.

De grindbrekerij lag pal aan de Maas, maar ook dicht tegen de stad, op korte afstand van het ziekenhuis. Dit gaf in het verleden meer dan eens problemen wegens geluidsoverlast. Omdat de milieुरichtlijnen alsmear strenger werden dienden de nodige aanpassingen te gebeuren tegen geluid en stof, waarmee echter forse investeringen gepaard zouden gaan. Daarenboven zou de brekerij sowieso moeten stoppen einde 2001 wegens het eindigen van de vergunning, terwijl de afzet ook danig inzakte.

Daarom werd door de directie besloten niet meer zelf te breken maar dit te laten doen door andere firma's in Roermond

en Kessel. Begin 2000 werd derhalve beslist de brekerij niet meer aan te passen en opnieuw op te starten. De betrokken werknemers werden collectief ontslagen met de vereiste sociale regelingen. Volgens het huidige grinddecreet moet de grindwinning in Belgisch Limburg na 1.1. 2006 ophouden. Of de grindproducenten met dit decreet gelukkig zijn, is een andere vraag.

Begin oktober 2001 is de firma Hamanz gestart met het slopen van de brekerij. Het vrijkomende ijzer (geschat op ca. 600 ton) is thans reeds totaal verknipt en weggevoerd naar de staalfabriek, terwijl de massa 's betonfundering worden vermalen om hergebruikt te worden. Nog het vermelden waard is dat de grindfirma Bichterweerd (Rotem) de 400.000 ton ruw grind, die ze enkele jaren geleden "leende" van Dragetra, sinds korte tijd aan het terugbrengen is. Per vrachtwagen (30-tonners) worden momenteel wekelijks plm. 5.000 ton naar Maaseik vervoerd, vanwaar het grind, na de nodige bewerking, per schip wordt getransporteerd naar zijn bestemming. Als we de deling maken zou dit werk plm. 80 werkweken in beslag nemen.

Het restant van de afgebroken 'brekerij'.

Foto Jackie Vancleef

83

Was Adalhard van Corbie verwant met de gelijknamige vader van Harlindis en Relindis?

84 Gilbert Minten

Onlangs publiceerde de Geschied- en Heemkundige Kring van Heusden het boek van Frans Put, getiteld: *Adalhard, heer van Heusden*. Dit werk verdient alle lof. Het betreft een degelijke, wetenschappelijk onderbouwde studie, rijkelijk gedocumenteerd en mooi geïllustreerd. De auteur vertrekt vanuit de vaststelling dat Adalhard, die leefde van 751 tot 2 januari 826, behoorde tot het Pippiniedisch-Karolingisch geslacht. Hij was een zoon van graaf Bernhard en een kleinzoon van Karel Martel.

Reeds op twintigjarige leeftijd woonde hij als graaf de kroning bij van zijn verwante Karel de Grote in Aken. In 772 werd hij monnik van de abdij Corbie in Picardië, waarvan hij reeds in 780/781 de zevende abt werd. Van dan af was hij een vooraanstaand medewerker en raadgever van de keizers Karel de Grote en Lodewijk de Vrome, tot hij in 814 in ongenade viel en naar het eiland Noirmoutier verbannen werd. In 821 werd hij in ere hersteld en reeds een jaar later realiseerde hij een lang gekoesterde droom, nl. de stichting in Saksen van een nieuw Corbie, m.n. de abdij Corvey in

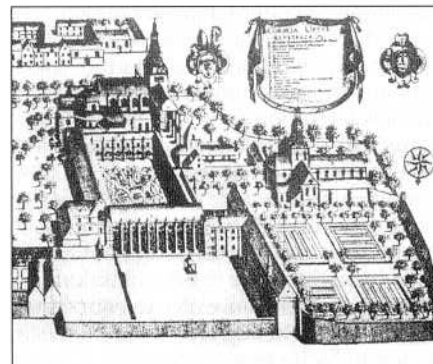

Gegraveerde, neo-gotische tekening van de Heilige Adalhard op het boek "De H. Adalardus" van B. Van Loo (Gent, 1897)

Hökster.

Het is de grote verdienste van Frans Put de twijfel doorbroken te hebben omtrent het bestaan van een Taxandrisch patrimonium van Adalhard dat de lokaliteiten Beringen, Montenaken, Gompel en Mol met hun respectieve afhankelijkheden omvatte, zoals in de kroniek van Antoine de Caulaincourt uit 1530 vermeld en door de kritisch ingestelde historicus Mabillon probleemloos in de Acta Sanctorum werd opgenomen (1). Uitgaande van dit gegeven betoogde de auteur dat het vronnhof "Ter Boekt" destijds het herenverblijf en het exploitatiecentrum van de Taxandrische domeinen van Corbie was geweest (2). Tot zover kan ik

de gedachtegang van de auteur zonder enig voorbehoud aanvaarden. Alleen over de "mogelijke" vereenzelving van Uscia als Heusden heb ik mijn twijfels om de eenvoudige reden dat Heusden nooit als zetel van een graafschap is vermeld

Algemeen zicht op de abdij van Corbie in 1677. Staatsarchief Amiens

Te noteren is wel dat Frans Put zelf heeft opgemerkt dat het centraal deel van Heusden dat als *Houeyken* werd bestempeld, in feite naar Aldeneik en bijgevolg onrechtstreeks naar de "sala" de Hoezer in Geistingen verwees (3). Adalhard's overgrootvader Pippijn II van Herstal, hofmeier van Austrasië van 678 tot 714, beschikte in zijn tijd al eigenmachtig over Taxandrische domeinen. Tussen 697 en 704 schonk hij Oostham en Eksel aan de Sint-Trudo-abdij en op een niet nader bepaald moment Budel aan het stift Chèvremont (4). Aan het einde van de zevende eeuw stelde hij zijn oudste zoon Drogo aan als *dux Campaniae*, te interpreteren als hertog van de Kempen, zijnde het gebied dat zich uitstrekte tussen de omgeving Mönchen-Gladbach naar het oosten en het deltagebied van de Maas naar het westen (5). Drogo was getrouwd met Adaltrudis, de dochter van een voormalige hofmeier van Neustrië, waardoor de familie veel contacten onderhield met het noordwesten van Frankrijk. Ten gevolge

van een expeditie tegen de Friezen overleed Drogo in 708 (6). Na zijn dood voerde Pippijn zelf de titel *dux*, o.m. toen hij in januari 714 zijn echtgenote Plektrudis machtigde de abdij van Susteren te stichten. Bij die gelegenheid werd de nieuwe instelling uitdrukkelijk onder de hoede geplaatst van Pippijns jongere zoon en vermoedelijke opvolger Grimoald, van diens zoon Theodoald, maar ook van de kinderen van de reeds overleden Drogo. Deze laatste bepaling was alleen zinvol in de veronderstelling dat Drogo's zonen in het vroeger bestuursgebied van hun vader nog voldoende autoriteit konden laten gelden (7).

De H. Willibrordus
Detail van een
schilderij door
Lancoloot Blondeel,
1574
(St.-Baofskathedraal,
Gent)

Drogo en Adaltrudis hadden effectief verschillende zonen, die merkwaardig genoeg op uiteenlopende wijze reageerden op de machtsgreep die Pippijns bastaardzoon Karel, later bijgenaamd Martel, na het overlijden van Pippijn (december 714) en de afzetting van diens kleinzoon Theodoald (715) tussen 715 en 722 pleegde. Vooral de oudste zoon Arnulf, drager van de hertogelijke waardigheid verzette zich met hand en tand. Hij vluchtte naar de Bidgouw waar zijn familie de meeste aanhang kende en waar hij nog jaren in contact bleef met Willibrord en met de abdij van Echternach. In 723 belandde hij in de kerker, waar hij overleed (8). Andere kinderen konden zich wel verzoenen met de heerschappij van hun

85

halfneef. Zo werd Hugo, de geestelijke, de voornaamste propagandist van het nieuwe regime in Neustrië. Hij bekleedde er de hoogste kerkelijke functies. Hij was bisschop van Parijs, Bayeux en Rouen en abt van Saint-Denis en van Fontenelle (9).

Degene die zijn vader en grootvader in de Maasgouw opvolgde, was Adalhard. Samen met vele getrouwen van zijn vader, onder wie Willibrord in hoogsteigen persoon, bracht hij op 1 januari 723 hulde aan Karel als de nieuwe hofmeier (10). Omstreeks 720, toen Willibrord en Bonifacius samen in Friesland actief waren en regelmatig in Aldeneik op doortocht kwamen, was Adalhard al drager van de potestas in de Maasgouw (11). Samen met zijn echtgenote Grinuara bouwde hij het klooster van Eik waarvan Harlindis volgens de Bollandisten in 736 de eerste abdis werd.

Vanaf het einde van de Romeinse tijd lag het zwaartepunt van de bewoning in het kroondomein van Eik met zekerheid op Geistingen en zijn stroomopwaarts gelegen "Ophoven". Dit is gebleken uit de aanwezigheid aldaar van een belangrijke Romeins-Merovingische begraafplaats (12). Door zijn gunstige ligging aan de rand van de interfluviale heuvelrug en in de nabijheid van de heerweg, beheerste de nederzetting van op een metershoge steilrand de overstromingsvlakte van de Maas, die toen vanuit de bedding van de huidige Witbeek in de richting van de Steenberg en de Vissenakker (fiscus ager) stroomde (13). Die uitgesproken voorrang binnen het domein van Eik behield Geistingen tot omstreeks het jaar 900 een hele reeks overstromingen de loop van de stroom wijzigden en de Maas ten oosten van Stevensweert in de Echterbedding terecht kwam. Noodgedwongen werden toen de tol en vermoedelijk ook de grafelijke residentie een tijdlang naar Eicht overgebracht tot in 950 Ansfried als nieuwe graaf werd aangesteld met Cassallum (het latere Nieuw-Eik) als

standplaats (14). Geerkens en Snijders O.S.C. waren degenen die de verdienste hadden het bijzonder belang van de *Hoezer* te beklemtonen. Zij steunden daarbij op de aanwezigheid aldaar van een bijhorende watermolen en een aantal uitgedroogde beddingen die ogenschijnlijk hadden gediend tot beveiliging van het huizencomplex. Van daaruit had Adalhard volgens hen de abdij van Aldeneik laten bouwen (15). Ik treed die zienswijze bij en stel daarbij dat de omleiding van de Witbeek vanuit de centrale depressie naar de *Hoezer* met zekerheid even kunstmatig tot stand is gekomen als die van de Oeter naar Eik om volgens Sauméry in een minimum van tijd grachten van water te voorzien en molens aan te drijven (16). De geografische term *Uscia*, waar Adalhard werd geboren, stamt uit de *Vita Sancti Adalhardi*, geschreven door Paschasius Radbertus, die als monnik van Corbie Adalhard vanaf 812 persoonlijk heeft gekend (17). Het is duidelijk dat de hagiograaf, die in Picardië werkte, de geboorteplaats van Adalhard niet persoonlijk heeft gekend, maar de betekenis van het woord van Adalhard zelf heeft vernomen en nadien in het West-Vlaams heeft weergegeven. Specialisten als Carnoy en Gysseling erkennen in het voorvoegsel *Hus* of *Us* duidelijk de betekenis van "huis" (18). In het Maaslands dialect betekent de term *Hoezer* gewoon "Huizen". Welke is nu de context, die toelaat de *Hoezer* als geboorteplaats van Adalhard van Corbie te erkennen? Vooreerst staat het vast dat Geistingen ooit een grafelijke residentieplaats is geweest. Dit bleek nog uit het leencontract dat de graaf van Loon op 3 augustus 1243 afsloot met de heer van Horn. Daarin werd expliciet gesteld dat in Geistingen ooit gevestigd was "de wereldlijke macht en rechtspraak, die doorgaans als grafelijk gerecht werd bestempeld" (19). Adalhard zelf was op twintigjarige leeftijd al drager van de grafelijke waardigheid

zoals zijn vader Bernhard (20). In de Karolingische maatschappij waren de graven de effectieve bestuurders van duidelijk afgebakende omschrijvingen (21). Geistingen en meer bepaald de *Hoezer*, behorend tot het kroondomein Eik, kwamen derhalve zeker in aanmerking als gewezen grafelijke residentie voor het "Land van Eik", en zelfs voor de hele Maasgouw, gewezen hertogdom van de Kempen (22).

Tot aan de grote herschikking van het Maasland ten tijde van de "Brabantse alliantie" (1239-1243) was het lot van Geistingen een tijdlang verbonden aan dat van de proosdij Meerssen, die er zelfs na de herschikking van 1243 nog belangrijke feodale rechten behield. Dit blijkt uit de aanwezigheid aldaar van een zogenaamde proosthoeve met bijhorend laathof "daar waar het gerechtshuis placht te staan naast het Vroonhof" (23).

In een akte van 1178 stond Geistingen onder de benaming *Westingue* effectief vermeld onder de bezittingen die de kerk van Reims in 968 had verworven uit een schenking van koningin Gerberga, echtgenote van de Franse vorst Lodewijk IV van Overzee (24). Het laat geen twijfel dat al de Lotharingse domeinen in kwestie in haar bezit waren gekomen als gevolg van het overlijden in 939 van haar eerste echtgenoot Giselbert, voormalig hertog van Lotharingen, en van hun zoontje Hendrik in 944 (25). Giselbert, Gerberga's eerste echtgenoot, stamde uit het huis der Reiniers, dat de abdij van Aldeneik lange tijd onder zijn bijzondere bescherming heeft gehouden. Hij was de zoon van Reinier *comes ac missus domenicus* en de kleinzoon van Giselbert de Oude, *comes Mansuariorum*, die in 841 een grote rol speelde in de Karolingische successiestrijd en met een dochter van Lothar I was gehuwd. Hierdoor waren zijn afstammelingen, weliswaar langs moederszijde, van koninklijke bloede (26). De tijdsspanne die verliep tussen

enerzijds het overlijden van Adalhard van Eik omstreeks 735 en anderzijds de eerste melding van Giselbert de Oude als graaf van Mansuarië in 841, was precies de periode waarin graaf Bernhard en zoon Adalhard van Corbie hebben

geleefd. Houdt men dan rekening met het feit dat de stichter van Corbie zijn naam dankte aan verwantschap met de zoon van Drogo, voormalig *dux Campaniae* (27), dan is het best aanvaardbaar dat hij in de *Hoezer* in Geistingen werd geboren. Het is bovendien bijna zeker dat Adalhard van Corbie familiebanden had met de kinderen van Adela van Oeren, een verwante van Plektrudis, die in 714 hadden bijgedragen tot de oprichting van de abdij van Susteren. In haar testament gaf Adela in 723/733 aan haar stichting het domein Scripnasium, naar men aanneemt Sipernau, en ook Vissersweert op uitzondering van veertig bunders, die zij vroeger reeds aan haar zoon Balderik had geschonken (28). Beide domeinen ressorteerden oorspronkelijk onder de parochie Elen, die samen met Tongerlo bij Bree sinds de vroegste tijden aan de abdij van Corbie heeft behoord en merkwaardig genoeg niet in het patrimonium van Adalhard is vermeld om de eenvoudige reden wellicht dat ze uit de nalatenschap van Adalhard's moeder is gesproten. Waarschijnlijk stamde de Frankische vrouw met wie graaf Bernhard gedurende een korte tijd gehuwd was vooraleer met een Saksische te hertrouwen, precies uit de familie van Adela van Oeren. Het is dan ook aannemelijk dat Karel Martel omstreeks 735 de opvolging van Adalhard, zoon van Drogo, als graaf van

de Maasgouw aan zijn natuurlijke zoon Bernhard heeft toevertrouwd. Uit diens huwelijk met een afstammeling van Adela van Oeren werd een zoon geboren die omwille van de verering van zijn voorganger ook de naam Adalhard meekreeg. Na het overlijden van zijn eerste vrouw hertrouwde graaf Bernhard met een Saksische en week in het kader van de veroveringen van Karel de Grote naar dit gewest uit. Dit verklaart meteen hoe het kwam dat zijn zoon Adalhard van Corbie al op zeer jonge leeftijd de waardigheid van graaf bezat en in 802 in de hoedanigheid van graaf-abt in Aken niet alleen de Rijksdag, maar ook de Synode kon bijwonen (29). Adalhard bleef contact onderhouden met zijn Saksische familie en plande reeds omstreeks 800-804 de oprichting in Saksen van een abdij naar het model van Corbie (30). De uitvoering van dit project werd echter vertraagd door de tijdelijke verbanning van Adalhard en werd pas in 822 in Hökster gerealiseerd (31).

Al deze feiten wijzen in een zelfde richting. Ze geven voor *Uscia* als gelatiniseerde term in de betekenis van *Hoerzer* een zeer aanvaardbare interpretatie, die bovendien duidelijk past in de hierboven geschetste historisch-geografische context. Ze illustreert bovendien de uitzonderlijke betekenis van het domein van Eik in de vroegmiddeleeuwse maatschappij.

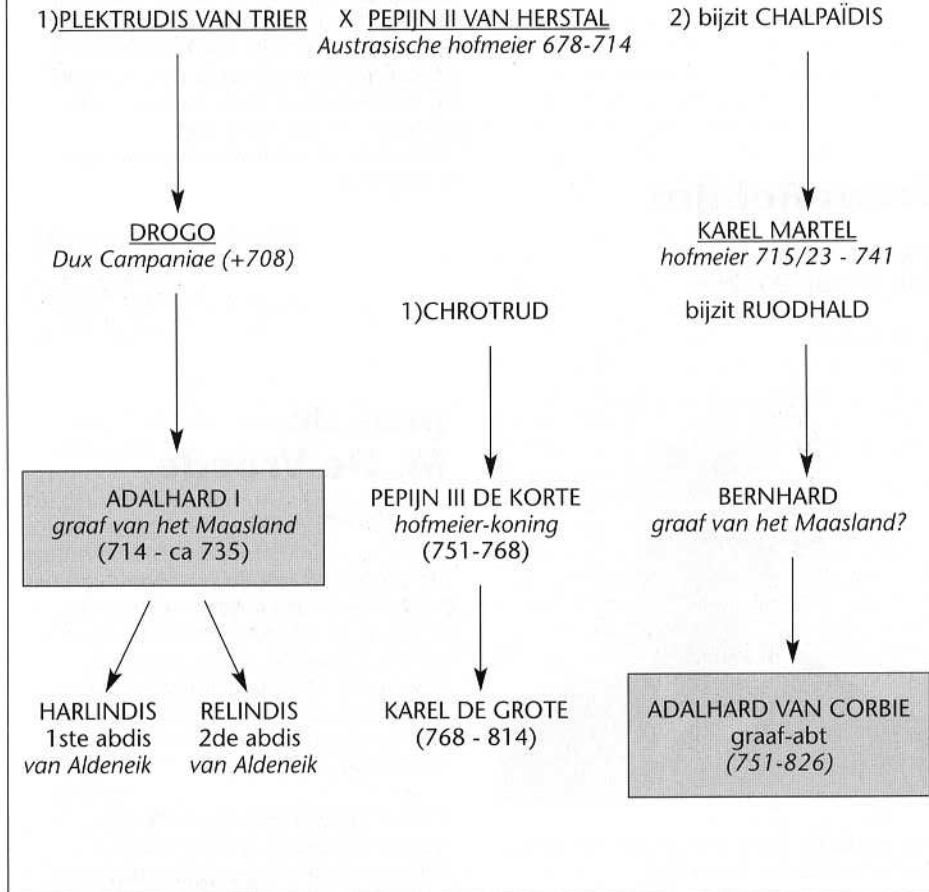
Gilbert Minten

Voetnoten :

1. Fr. PUT, Adalhard, heer van Heusden, Publicatie van de Geschied- en Heemkundige Kring van Heusden, 1999, 1-58..
2. Fr. PUT, Adalhard, 59-83.
3. Fr. PUT, Adalhard, 124.
4. Vita Trudonis confessoris Hasbaniensis auctore Donato, in Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum (MGH.SS rer Merov.) VI, cap. 23, 242 en MGH DD. (Diplomata) Kar.I, nr. 124, 174.
5. Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV cum continuationibus, ed. B. KRUSCH, in: WGH.SS. rer. Merov.II, cap.6, 172. Over de interpretatie van de term Campaniae als Kempen:

- G. MINTEN, De abdij van "Eik". Van Peppiniedische stichting te Aldeneik tot hoogadelijk stift te Thorn (Maaseik 1997) 21 en.35, n. 25.
6. Chonicarum quae dicuntur..., in MGH.SS rer. Merov., cap. 6, 172.
7. C WAMPACH, Geschichte der Grundherrschaft Echternach im Frühmittelalter I (Luxemburg, 1930) nr. 24, 59-60; cfr. G. MINTEN, De abdij van Eyk" 25, n. 20.
8. G. MINTEN, De abdij van Eik, 26-27.
9. Gesta abbatum Fontanellensium, cap. 8 (ed. G.H. PERTZ), in MGH SS, 280 e.v.; cfr. G. MINTEN, De abdij van "Eik", 27.
10. M. GYSSELING en A.C.F. KOCH, Diplomata Belgica ante annum millesium centesimum scripta (Brussel, 1950), 173, 306.
11. A.DIERKENS, *Les origines de l'abbaye d'Aldeneik. Première moitié du VIIIe siècle. Examen critique in: Le Moyen Age LXXXV (1979) 421.*
12. G. MINTEN, *Het geografisch kader van de stad Maaseik in: Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad (Antwerpen, 1994) 21-24.*
13. E. PAULISSEN, *Het landschap van de Romeinse Maasvallei in Belgisch Limburg in: Het Oude Land van Loon 28 (1973) 25-26.*
14. G. MINTEN, *Het geografisch kader*, 21-24.
15. H. J. GEERKENS en D. SNIJDERS o.s.c., *Waar kwamen Harlindis en Relindis vandaan?* in: Album Dr. M. BUSSELS Hasselt 1967) 526-530.
16. F. SAUMERY, *Les délices du pays de Liège* (Luik 1744) 131.
17. Fr. PUT, Adalhard 17-19.
18. Fr. PUT, Adalhard 97.
19. S. BORMANS, E. SCHOOLMEESTERS en E. PONCELET, *Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège, I (Brussel 1893) 30: akte van 3.VIII.1243.*
20. Fr. PUT, Adalhard 24.
21. U. NONN, *Pagus und Comitatus in Lothringen. Untersuchungen zur Raumgliederung in frühen Mittelalter* (Bonn, 1983) 40-51.
22. G. MINTEN, *De abdij van Eik 18-22.*
23. D. SNIJDERS en H.J. GEERKENS, *Geistingen door de eeuwen heen (Ophoven 1966): akten van 13.IX.1440, 1580 en 1702.*
24. J. HABETS, *Beknopte geschiedenis der proosdij Meerssen in: Publications de la Société Historique et Archéologique du Limbourg XXV (1888) 97-99.* Het betrof een pseudo-origineel in 1141 herschreven, maar inhoudelijk betrouwbaar: C. BERNARD, *Etude sur le domaine Ardennais de la famille des Régnier in: Le Moyen-Age 62 (1957) 191-234.*
25. Als gevolg van de Maasverplaatsing naar de Echterbedding omstreeks 900 was Otto I op zoek naar een nieuwe grafelijke residentie, hetgeen resulteerde in de aanstelling van Ansfried als nieuwe graaf met Cassallum (Nieuw Eik) als verblijfplaats en Heppeneert en Neeroeteren als allodiaal domein: G. MINTEN, *Cassallum werd "Nieuw-Eyke" in: Limburg 60 (1981) 97-127.*
26. MGH.SS II (ed. PERTZ) 663; cfr. R.PARISOT, *Le royaume de Lorraine sous les Carolingiens (843-923) 36-40.*
27. Zie genealogische tabel, p.5.
28. C. WAMPACH, *Urkunden- und Quellenbuch zur Geschichte des altluxemburgischen Territorien bis zur burgundischen Zeit (Luxemburg 1935) nr. 19, 25; cfr. J. LINNSEN, De stichting van Susteren in: De Maasgouw 71 (1957) 100-101 en H. VAN DE WEERD, *Geschiedenis van Eelen in: Publications 46 (1910) 217.**
29. Fr. PUT, Adalhard 30.
30. Fr. PUT, Adalhard 41-42.

Verwantschap tussen Adalhard van Aldeneik en Adalhard van Corbie

In memoriam

Frans Robijns

(°8 mei 1918 -
†16 januari 2002)

90 Jaak Bergers

Elk overlijden herinnert ons aan de soms plotse maar onvermijdelijke breekbaarheid van ons leven. Het omvangrijke levensboek van Frans Robijns werd op 16 januari 2002 afgesloten, niet vernietigd. Hij was vele jaren erg verdienstelijk-actief in: de lokale en nationale politiek, de wereld van het gerecht, het Davidsfonds, het Openluchttheater St.-Jansberg, Jeugdzorg in Kinrooi en Maaseik, de Rotaryclubs van Maasland-Lanklaar en Maaseik, het Rode Kruis, enz...Groot waren ook zijn verdiensten bij de

oprichting van het Bisdom Hasselt en het nieuwe Hof van Beroep in Antwerpen. Hij was een man met een voorbeeldige dossierkennis, iemand die echt geloofde in de christelijke, menselijke en Rotary-idealen. Zijn rijke geest was altijd bezig met iets dat de wereld kon beter maken. Zij die niet meer zijn, zijn nooit meer waar zij waren maar altijd nog waar wij zijn. Wie voortleeft in de harten van hen die achterblijven, sterft niet. Voorlopigheid werd voor Frans Robijns eeuwigheid.

prof.dr. M. De Vroede

Marcel Cuyx

Op dinsdag 8 januari overleed Maurits De Vroede, professor emeritus van de KUL, te Oostende. Hij werd geboren te Mechelen in 1922 en studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Gent. Hij startte zijn loopbaan als redacteur van De Standaard.

Van 1951 tot 1958 was hij leraar geschiedenis aan het Koninklijk Atheneum van Maaseik. Daarna werd hij leraar aan de Rijksnormaalschool te Lier en vervolgens hoogleraar in de historische pedagogiek aan de katholieke universiteit te Leuven. Hij heeft tal van publicaties op zijn naam staan over historische onderwerpen, zoals de Vlaamse beweging, het onderwijs, het schoolpact en de katholieke congregaties.

Toponymisch Praatje

Martin Boonen

Juffrouw Stalmans wordt Sepulchrien⁽¹⁾, 1762.

De gelofte van armoede afleggen was soms een dure aangelegenheid. Dat ondervond de heer J.J.J. Stalmans toen zijn dochter Maria Elisabeth de wens te kennen gaf de religieuze staat te willen aanvaarden. Haar keuze viel op het klooster van Onze-Lieve-Vrouw te Maaseik, in de volksmond het Kinderklooster genoemd en na een eerste kennismaking werd zij door "vrouwe priorinne en de religieusen" aanvaard.

Op 10 februari van het jaar 1762 werd voor notaris Tulleners tussen Stalmans en de kloosteroverste volgende overeenkomst vastgelegd

- * Vader Stalmans zal voor de kloosterlijke dote (bruidschat) en voor de "taefel" van zijn dochter contant een bedrag van 1620 gulden Luiks geld betalen en dit voordat zijn dochter kan gekleed worden met het kloosterhabijt.
- * Verder is hij verplicht te leveren alle kleding, linnen en wollen, niets uitgezonderd, die zijn dochter als "masoeur" nodig heeft en daarbij ook

alle "omstanden op haar cel".

- * Tenslotte zijn alle kosten voor "de recreatie" zowel in de refter als in de zaal, die gemaakt worden bij de plechtige kleding en bij de professie, eveneens voor zijn rekening. Ook de onkosten die de toelating tot kleding en professie met zich meebrengen voor de Hoogerwaarde Heer Aartsdiaken of de Groot-Vicaris van Luik dienen door de heer Stalmans vergoed te worden evenals de onkosten gemaakt door de prior der Kruissheren.

Daarentegen verplichtten de priorin en de gezamenlijke zusters van het klooster zich ertoe, indien het meisje van gedachte zou veranderen en onverhoopt het klooster zou verlaten, het vermelde bedrag van 1620 gulden terug te betalen, zodat Stalmans alleen voor de "taefel" van zijn dochter en de onkosten moest vergoeden die door het klooster werden gedaan.

De akte geschreven door notaris J.R. Tulleners (Reg I, nr 175) werd ondertekend door J.J.J. Stalmans en door M.E. Loomans als "mama". Getuigen waren de heer advocaat Egdius Stalmans en Juffrouw de Weduwe Wenthuisen, geboren Aerts.

Een toponymisch toemaatje

Het voormalige klooster van O.-L.-Vrouw was gelegen in de Pelsersstraat op de plaats van het huidige klooster van de Kruissheren. Zo klonk althans de officiële naam van de instelling in officiële documenten.

1496, *Convent Unser liever Vrouwe van Jherusalem*
1520, *Unss liever Vrouwen Convent binnen Eyck*
1521, *Liever Ffrouwen Clooster*

In de volksmond echter heette het het Kinderklooster, niet omdat de zusters zich bezig hielden met het onderwijs van kinderen, zoals vaak gedacht wordt.

Kinder is de plaatselijke uitspraak voor de plaatsnaam Kinrooi. Door verdoeffing van de eindsyllabe en segmentatie van een -d- ontstond de dialectvorm. Het klooster had zijn naam aan het dorp Kinrooi te danken omdat het aanvankelijk aldaar gevestigd was. Eerst in 1495 verhuisden de zusters naar Maaseik om er binnen de veiligheid van de wallen beter beschermd te zijn tegen de krijgstroebelen van die dagen.

1525, dat Kinre cloester
1616, dat Kynder Clooster
1701, Opt Kindre Clooster

Een andere naam waarmee hetzelfde klooster vaak werd aangeduid was Het Begijnenklooster, niet te verwarren met het veel oudere Begijnhof buiten de Hepperpoort gelegen. Dit laatste werd gesticht in 1265 en in 1482 door Luikse soldaten in de as gelegd.

1541, dat Beghinen Cloester van Eyck
1688, Dat Begijnklooster
Een laatste naam tenslotte was Het Klein Klooster, dit in tegenstelling met het Groot Klooster van de zusters Agneten. Beide adjectieven duiden uiteraard op de omvang van de vroegere gebouwen.
1626, het Cleyn cloester
1662, het Cleyn Cloesterken

Tot daar dit klein naamkundig nagerecht.

Voetnoot (1)
Een "Sepulchrien" wordt tegenwoordig meestal een 'zuster van het H. Graf' genoemd. Het Latijnse woord 'sepulcrum' betekent 'graf'.

**Geachte lezer,
Controleer eens bij je
familie of
vriendenkring of er
nog iemand is die
geen abonnement op
'De Maaseikenaar'
heeft.....**

Diksjenaer van het Mezeikers

Tony Van Wijck

- 1 eiges, bw. = zelf
Wieë gaon neet nao de bekker: wieë bakken eiges.
- 2 suppe, zw.ww. = nippen
- 3 vlöm, zn. (-me, -ke) = klein dun visgraatje
- 4 bestujte, (bestuuët, bestujt) = ophemelen
- 5 pinzele, zw. ww. = verven
- 6 pówskater, zn. m. (-s, -ke) = slordige vrouw met veel onverzorgd haar
- 7 bradzjele, zw. ww.= 1. voedsel ondereen knoeien; 2. hevig koken
- 8 sjoeëtelsplak, zn. m. (-plek, -plekske) = vaatdoek
- 9 stujte, zw. ww. = pochen
Zegsw. Stujte en in de bóks sji-jte kan ederein.
- 10 drek. m. (geen mv.,geen dim.) = 1. modder; 2. grond, aarde; 3. uitwerpselen van mens of dier.
1. Loup neet mèt di-jn nów sjoon in daen drek!; 2. lech mót nog get drek rond di-j blome doen. 3. Doe stinks, höbs-te weer in daen drek getroeëje!
ss. : drekverke, drekboor, drekzak, drekbaer, drekwage, drekbuurstel, drek-ummer, dreklap (= spatlap), koffiedrek, klute-drek (mengsel van kolenschlam en klei), blomendrek,
- 11 sjamp, zn. vr. (-e, sjempke) = schimpscheut, beschimping, zijdelings verwijt.
Vb. In de Wammersgezèt stoeën sjampe op de börgemeister.
- 12 sjampe, zw. ww. = 1. schimpen honende woorden zeggen; 2. uitglijden; 3. er rakelings neven gaan.
Vb. 1. Dao wieërt get gesjamp in de Wammesgezèt!; 2. lech sjamde ówt op ein banaan: 3. Dae bal sjamde langs zi-jn oeëre..
Vgl. Ned. schamper.
Afl. gesjamp.
- 13 sjampes, bw. = rekelings.
Vb. De stein vloog sjampes langs zi-jne kop.
- 14 sjampkaart, zn. vr. (-e, -kieërtsje) = ansichtkaart waarop een tekening of karikatuur, al dan niet met een tekst, met de bedoeling de geadresseerde te beschimpen.
- 15 sjampstein, zn. m. (-stein, -steinke) = steen, geplaatst op straathoeken, enz. ter bescherming tegen aanrijdingen.
- 16 spang, zn. vr. (-e, spengske) = speld
- 17 spange (of: opspange), zw. ww. = (op)spelden.
Vb. De Prins Carneval spangde häöm ein Wammesdekoraasje op.
- 18 spangeduuëske, zn. vr. dim. (-s) = speldendoosje.
- 19 spangekop, zn. m. (-köp, -köpke) = speldenkop, speldenknop
- 20 spangkösse, zn. o. (-s, -köske) = speldenkussen.
- 21 óngerbènjel, zn. m. (-e, -ke) = het einde van het garen op een haspel, een kluwen of bol, zodat het afwinden van binnenuit kan geschieden. In de volksmond heeft het echter ook de betekenis van samenhang, verband, betekenis, het fijne van de zaak.
Vb. Dao kèn iech den óngerbènjel neet van (= daar weet ik het fijne niet van).
- 22 óngerbóks, zn. vr. (-se, -bukske) = onderbroek.

- 23 naogjeëve, st. ww. (goof nao, naoggejèëve) = toegeven.
Vb. *Det het 'ne gooje jóng is, det moot iech naogjeëve.*
- 24 naamsdaag, zn. m. = naamfeest, feestdag van de patroonsheilige.
Vb. De 13de juni is het mi-jne naamsdaag.

NB. Het vieren van zijn naamfeest was in Maaseik een oud gebruik. Vroeger werd de verjaardag haast nooit gevierd.

Aldeneik eert zijn Stichtersessen

94

Martin Boonen

Vlak naast de ingang van de romaanse parochiekerk van Aldeneik werden onlangs twee nieuwe beelden van de Heiligen Harlindis en Relindis geplaatst. De hardstenen sculpturen zijn het werk van de West-Vlaamse kunstenaar Eddy Walrave. Zij harmoniëren volmaakt met de natuurstenen achtergrond, gevormd door de westerbouw der kerk. De strakke, doch vloeiende lijnen van de twee gestyleerde vrouwenfiguren vormen een hedendaagse illustratie van het Rozenwonder; beschreven in de Latijnse Vita en terzelfder tijd symboliseren zij met hun wijd open armen de openheid, de gerichtheid op de wereld.

De sokkels ontworpen door architect Martens werden vervaardigd door de heer Winand Vandinter en diens zoon.

Foto: Ludo Droushoudt

Maaseik is een waardevol kunstwerk rijker. De twee beelden werden op zondag 14 oktober plechtig ingezegend door Eerwaarde Heer Deken Champagne.

Helleputte en het Perpetuum Mobile

De lotgevallen van een standbeeld

Martin Boonen

Wij leven in een tijd van toenemende mobiliteit. Hier worden we geboren, daar studeren we, nog elders vinden we een job of bouwen we onze woning.

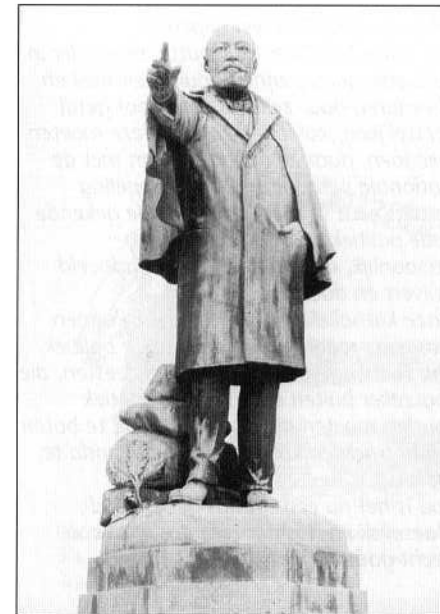

Foto: Jacky Vancleef

Maar niet alleen de mens, zelfs de standbeelden ondergaan de laatste decennia hetzelfde lot.

Toen in 1930 spoedig na het overlijden van de katholieke Minister van State Joris Helleputte besloten werd de man te Maaseik in het brons te vereeuwigen, werd het standbeeld na lang beraad en heel wat politieke heibel aan de Bospoort opgericht. Uiteraard was niet iedereen het met deze beslissing eens, maar het beeld kwam er. En jarenlang zou het daar het belangrijkste element van de lokale "skyline" vormen. Doch in 1972 na ruim 40 jaar viel de beslissing - en dit om verkeerstechnische redenen - Helleputte moest de Bospoort verlaten en verhuizen naar het kleine plantsoen aan de Eikerpoort. Veel tijd echter om daar wortel te schieten kreeg de Minister van State er echter niet en bij de aanleg van het stadspark tussen de Hepper- en de Bleumerpoort vond hij daar een nieuwe stek.

Rust vond onze bronzen minister er wel degelijk, ver van alle verkeersdrukte en van de luchtbezoedeling. Gezonde lucht, spelende kinderen of een verliefd paartje vormden er zijn nieuw milieu. Ondertussen zijn er weer enkele jaartjes verstreken en wat vernemen we? Onze minister zal binnenkort als de renovatie van de Bospoort voltooid is, er weer gaan tronen. Maar voor hoelang?

Helleputte aan de Eikerpoort Foto: Jacky Vancleef

95

Over de figuur van Joris Helleputte en zijn relatie tot onze stad, publiceerden wij een artikel in dit tijdschrift in 1989 (jg XX) nr 4, p 159-197). Hierbij een korte aanvulling.

Zeventig jaar geleden, in 1930 reageerde een liberaal weekblad tegen de plaatsing van het standbeeld aan de Bospoort omdat "het druk verkeer aldaar er ernstig door verhinderd worde...Nergens is er voor de voetgangers een zoo gevaarlijken overweg dan aan de Boschstraat". Maar, ja! De wetten van de geschiedenis trekken zich blijkbaar niet veel aan van opinies. Het cyclische verloop van de historie wordt hier weer maar eens bewezen. Bospoort-Eikerpoort-Hepperpoort-Bospoort, de kringloop is voltrokken. En Helleputte is terug bij af.

96

Helleputte in het stadspark

Foto: Jacky Vanclief

Maeseck. - Door het Maesecker Weekblad vernemen wij dat de heer hoofdingenieur bestuurder van bruggen en

wegen in onze stad is geweest om zich te overtuigen of de aangewezen plaats aan de Bospoort geschikt is om er een standbeeld aan de heer Helleputte op te richten, zonder dat het druk verkeer aldaar ernstig door verhinderd worde. Onnodig deze zaak verder te bespreken; eenieder te Maeseck zal u zeggen dat er hier, in heel de stad voor de voetgangers nergens een zoo gevaarlijken overweg bestaat dan aan de Boschstraat, juist daar waar men het monument plaatsen wil. Nochtans twijfelt er niemand aan dat het daar zal opgericht worden, ondanks alle goede redenen welke er bestaan om deze plaats vrij te laten. Hooggeplaatste personen en de politiek zijn daarbij in het spel en dan is de zaak van tevoren geklonken.

De plechtige inwijding van het standbeeld met daarbij Te Deum en eenen optocht der schooljeugd en ambten, dit alles tot meerdere eer en glorie der nagedachtenis van wijle den albelover Mijnheer Helleputte, zal tevens doorgaan als huldiging van het eeuwfeest onze Belgische onafhankelijkheid. Daarbij zullen zich overigens alhier de 2 plaatselijke feesten voor 1930 wel beperken.

Ofschoon Mijnheer Helleputte, bijzonder in de laatste jaren, zijne populariteit heel en al verloren had, zelfs bij een groot getal geestelijken, zal iedereen aan deze moeten meedoen, daar zij gepaard gaan met de Nationale betooging. Zulke koppeling getuigt eens te meer hoe listig de gekende oude politiker is, die hier gansch persoonlijk, de zaak van het standbeeld beijvert en doordrijft.

Onze katholieken van Maeseck kunnen aan niets roeren zonder er hunne politiek aan te mengen en zelfs de Eeuwfeesten, die voorzeker buiten en boven de politiek zouden moeten plaats hebben, uit te baten om te trachten katholieke propaganda te maken.

Zoo is het nu eens in ons gebenedijde Maeseck en 't is daarom dat er al zoo slecht gaat

Tot daar de liberale kritiek uit 1930.

De Werkgroep Documentatie verwierf enkele afdrucken van tekeningen van de hand van wijlen architect Gust Daniëls. De hier afgedrukte tekening draagt als datering 1943 en ze toont ons een symbolische afbeelding van de trein Maaseik-Hasselt, ingehuldigd in 1874. Links merken we de Maaseiker kerktoeren en het standbeeld der gebroeders Van Eyck. Rechts wordt Hasselt voorgesteld door de kerktoeren en door de Hasseltse reus "De Langeman". Heeft één van onze lezers enig idee bij welke gelegenheid deze tekening vervaardigd werd of waartoe ze gediend heeft?

Werkgroep Documentatie

Martin Boonen

97

Steenkool in het Ven?

98 Martin Boonen

Enkele maanden geleden verscheen de voortreffelijke studie "Op zoek naar Steenkool" van auteur Jan Kohlbacher uit Eisden. Het boek behandelt de proefboringen die in de jaren 1900-1910 in het Maasland plaatsvonden. Dat ook bij Maaseik naar "het zwarte goud" werd gezocht, is onze lezers misschien minder bekend.

Toch werd er in het gehucht het Ven begin 1905 een boortoren opgericht en wel in de weide die de hoek vormt tussen de Weertersteenweg en de Gremelsloweg. Maandenlang trokken de

werkzaamheden aldaar honderden kijkers uit de omgeving. Vooral toen men te weten kwam dat de arbeiders aan de boortoren het voor die dagen vorstelijke loon van 5 fr per dag verdienden. De proefboringen in het Ven hadden echter geen succes. Dat werd duidelijk toen er door de boorbuizen water naar boven borrelde. De werkzaamheden hadden niets anders opgeleverd dan een bron, die in de volksmond al vlug "het brönke van het Ven" werd genoemd. Tot in de vijftiger jaren van de vorige eeuw kon men er nog steeds het water uit een verroeste buis zien stromen. In september na enkele maanden boren, werd de toren dan ook afgebroken, maar de initiatiefnemers verloren er de moed niet bij en enkele tientallen meters verder werd er een nieuwe poging ondernomen. Doch ook hier kende men geen succes, hoewel er ditmaal verbeterd materiaal werd aangewend. In maart 1905 boorde men tot op een diepte van 300 m, maar voortdurend had de maatschappij met allerlei moeilijkheden te kampen, zodat het werk uiteindelijk werd stilgelegd. In mei van datzelfde jaar werden er ook in Aldeneik; vlak bij de Maas enkele boringen verricht, doch ook die waren niet succesvol. De koollagen bevinden zich hier aan de Maas veel te diep. Met het in het Ven aangewende materieel zou kort nadien ook in Molenbeersel aan "de Zeg" nog enkele weken lang vruchteloos naar steenkool zijn gezocht, maar daarmee werden de proefboringen in het Maasland gestaakt. Maaseik zou geen mijnstad worden en het Noord-Oost-Limburgse landschap zou gevrijwaard blijven van terrils en cité-woningen. Het enige wat het Ven eraan overhield was een bron en het Hotel des Sources, op de hoek van de Weertersteenweg en de weg naar het Ven. Doch ook dat hotel was geen lang leven beschoren.

Gegevens ontleend aan De Maas-en Kempenbode

Godefridus Meulenbergh, een verdienstelijk maar ook levenslustig pastoor

Martin Boonen

Godefridus Meulenbergh, geboren Elenaar, werd in 1768 benoemd tot pastoor in zijn geboortedorp. Hij zou de geschiedenisboeken ingaan als weldoener van zijn parochie omdat hij de persoon was, die het initiatief nam tot het aanleggen van de Maasdijk om dorp en velden te beschermen tegen de overstromingen die met de regelmaat van de klok het gebied teisterden. De betreffende dijk wordt daarom trouwens in de volksmond nog steeds "Pastoorsdijk" genoemd.

Als parochiepriester verdiende pastoor Meulenbergh onder andere zijn sporen op religieus-ethisch vlak, toen hij namelijk in 1773 in zijn parochie een "Vereniging voor de Gedurige Aanbedding van het Heilig Sacrament" oprichtte. Volgens H. Van de Weert in zijn verdienstelijke studie over de geschiedenis van Elen, koos pastoor Meulenbergh bewust als dag voor deze aanbidding met opzet nieuwjaarsdag van 6 uur 's morgens tot 6 uur 's avonds. Dit deed hij "met het doel de misbruiken uit te roeien der drankpartijen die de nacht van het nieuwe jaar doorbrachten." Toch was pastoor Meulenbergh blijkbaar niet de bekrompen moraalridder zoals hij

in de korte notitie van Van de Weert wordt voorgesteld. Zo nam hij actief deel aan het Elerse gezelschapsleven en won hij zelfs tweemaal het koningschieten bij de Oude Schutterrij, een vereniging die, naar wij mogen veronderstellen niet afkerig was van het gerstenat. Toevallig lazen wij een merkwaardige notariële akte, waarin dit laatste aspect van de persoon Meulenbergh nog duidelijker in de verf wordt gesteld. Op 8 juli 1775 verschenen voor notaris Leenders van Maaseik twee jongelui, beiden woonachtig in Elen. Het waren de 27-jarige Andries Genens, geboren in Meeswijk en Wilhelmus Heyligers, 18 jaar en geboren in Eynichhuysen. Beiden zeiden dat zij op verzoek van Joannes Weytjens, burgemeester van Elen en namens de gehele gemeente "in faueur van de waerheyt en justitie" volgende verklaring wensten af te leggen. Op Pinkstermaandag, 5 juni 1775 in de namiddag, waren zij binnengestapt in de herberg van Wynand Simons in Elen. Daar hadden zij, tot hun grote verbazing gezien hoe pastoor Meulenbergh zich op de dansvloer flink vermaakte en er met twee "vrouwspersonen" aan het dansen was. Eén van zijn danspartners was een "jongedochter", de andere was de huisvrouw van Dirck Peskens, woonachtig in Roosteren. Met beide dames danste Meulenbergh er "in volle compagnie". Verder verklaarden de twee getuigen te hebben vastgesteld dat de man bier en brandewijn dronk en zelfs behoorlijk beschonken was. De twee getuigen besloten hun verklaring voor notaris Leenders met de belofte hun relaas "voor alle rechters en hoven waer noodig te sullen vernieuwen en met solemneelen eed te bevestigen." Tot daar de inhoud van de notariële akte Leenders Reg II, f 82, nr 27. Hoe de zaak verder afliep en of ze voor een kerkelijke rechtbank behandeld werd, kon niet achterhaald worden. Feit is wel dat pastoor Meulenbergh niet de saaie moralist was zoals hij door Van de Weert werd beschreven.

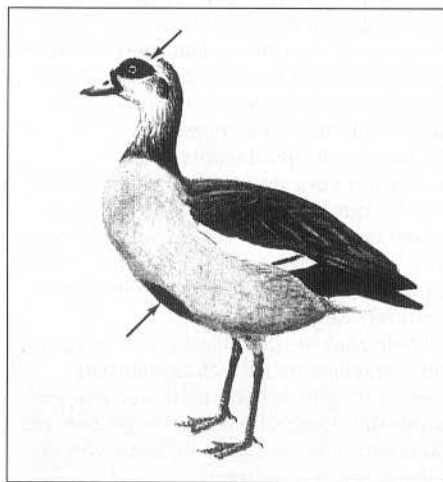
99

Maaseiker Natuur

De Nijlgans (Alopochen aegyptiacus)

100 Frans Keijers

Menig Maaseikenaar zal zijn voorhoofd fronsen bij het horen van de naam van deze eendachtige gans. Het Maasland is toch een geschenk van de Maas en heeft weinig van doen met de Nijl. Toch heeft de laatste tien jaren een groot aantal nijlgansen zijn toevlucht gezocht in de Maasuitwaarden. Het is een forse bergeendachtige gans met lange rozige poten en roze snavel. Het verenkleed aan de onderzijde is

grijsachtig tot isabelkleurig en op de borst en rond elk oog zit een kastanjebruine vlek, de rugzijde is lichtbruin, de voorvleugel is wit, de middenvleugel groen en de handpennen aan het einde van de vleugel zijn zwart. In de vlucht vallen de witte voorvleugels en de zwarte handpennen zeer duidelijk op als je de bovenzijde ziet. Aan de onderzijde is de nijlgans licht van kleur. Je hoort ze al van ver aankomen door hun hoog snaterend en blèrend geroep tijdens de vlucht. De kleuren bij het mannetje en het wijfje zijn gelijk: er is dus geen geslachtsdimorfisme. Deze gans houdt zich op bij zoet water, als er ietwat bescherming van struiken is en in moerassen.

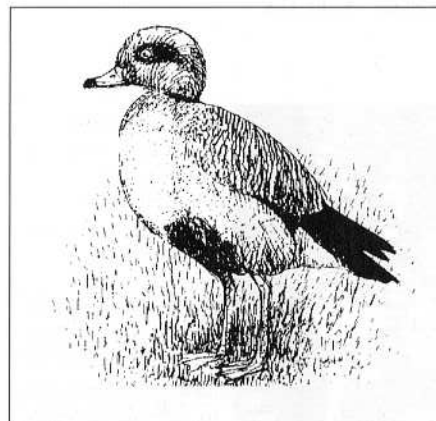
De broedperiode van deze dieren valt vrij vroeg in de lente en ze maken hun nest in de holten van bomen of ook wel onder struikgewas. Sinds 1967 is er reeds een broedgeval bekend in Nederland.

Hoe komt deze vreemde vogel bij ons terecht?

Oorspronkelijk hoort de Nijlgans thuis in Afrika, langs de Nijl en ten zuiden van de Sahara. Door natuurlijke migratie of trek komt deze Afrikaan zeker niet bij ons, ofschoon er wel trek is vanuit Midden-Afrika naar Noord-Afrika.

Deze vogelsoort wordt reeds van in de 17de eeuw als siervogel gehouden in parken. In Oost-Engeland bestaat reeds zeer lang een verwilderde populatie. In België worden op het einde van de jaren 70 van de vorige eeuw (1978) verwilderde exemplaren vermeld rondom Brussel, waarschijnlijk afkomstig van het Koninklijk Domein van Laken. Sinds 1980 zijn er in het Maasland regelmatig meldingen van broedgevallen (Aldeneik, Kessenich, Dilsen-Stokkem en ook Lozerheide in Bocholt).

De laatste tijd breidt de populatie zich uit in heel het Maasland. In Maaseik is deze Nijlgans thans het hele jaar te zien langs de Maas en de grindgaten. Wil je deze kleurige vogel waarnemen, dan

hoef je maar even langs de Maas te wandelen in de richting van Klauwenhof. Tussen het Maaseiker Watersportcentrum en Klauwenhof zitten regelmatig een dertig- tot vijftigtal exemplaren.

Nog enkele typische kenmerken:

De gans verdedigt haar territorium nogal agressief t.o.v. andere eenden of ganzen en vermits ze eigenlijk in Afrika thuishoort is ze wel gevoelig voor strenge winters.

Maar haar agressief gedrag en de zachte winters hebben ervoor gezorgd dat deze Apolochen aegyptiacus zich zeer goed heeft aangepast en ingeburgerd in West-Europa. Het Maasland is hiermee een vogelsoort rijker. Of dit ten koste gaat van inheemse soorten is niet duidelijk.

Bibliografie:

- Peterson, Mountfort, Hollom, Petersons vogelgids van alle Europese vogels (21ste druk), p. 54 en pl. 96.

Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes

Tony Van Wijck

*Hae haw eine bówk
wi-j eine strówk
en zi-jne navel stoeëk ter ówt!
Van je dingele, dingele, (2X)*

*dingele, dingele, dingele, Hop sa-sa.
(2X)*

Ingezonden door Winand Damen.
Wie kent de volledige tekst?

*Ronde, ronde rèngske,
en het ketsje in het ringske
en het mujske in het koeëre
en menieër pestoeër
haef z'n bóks verloeëre*

Ingezonden door Simone
Swartenbroekx, Zaventem.

*Anna van de Boeën
det dieëg det zoe:
det veel mèt de vot
de kelder in!*

*Toeëntsje, mi-j zoeëntsje
laag ónger di-j bank.
Ach menieër,
waat bèn iech zoe krank!*

Ingezonden door Rik Daniëls

*Henderik, petenderik,
waat rammelt in di-j bóks,
mèt al di-j vieërse boeëtermèlk:
prótsj, prótsj, prótsj!*

*Dao kwaam 'ne boor van As,
dae haw eine baard van vlas,
Dao hóngte twieë petétsjes aan
en hae wis neet waat het waas!*

Ingezonden door Daniëlle Evers,
Brussel

Waem kènt er nog?????

101

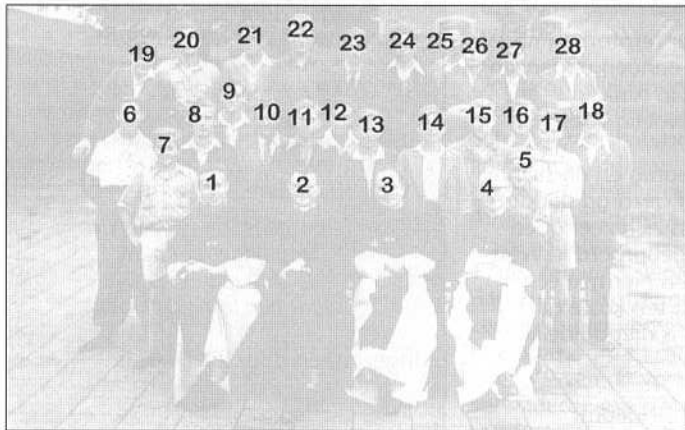
Uit de oude Doos. Maaseiker Scouts

Martin Boonen

In de veertiger jaren van de vorige eeuw telde Maaseik twee scoutsgroepen: De Kruisridders waartoe de leerlingen van het college behoorden en de Sint-Marcellus-eenheid in de volksmond de stadsscouts genoemd.

102

Op deze foto, waarschijnlijk genomen in 1944, verbroeders de twee groepen op de speelplaats van het H.-Kruiscollege

1 Lambert DIEBEN O.S.C..
2 Kapelaan PEETERS
3 Martinus
VAN DEN ELZEN O.S.C.
4 Kapelaan FLESKENS
5 Tjeu KRAEWINKELS
6 P. SCHADICK
7 Wieke READSCHELDERS
8 MEUWIS
9 Baer NEYENS
10 Leo DALEMANS

11 ?
12 Hubert LEENDERS
13 Th. SODERMANS
14 H. THEUNISSEN
15 D. DUBOIS
16 Rik AENDEKERK
17 Leon DANIËLS
18 Roger REYELANDT
(master)
19 Theo STRIJCKERS
20 Nand DAELEMANS

21 Piet SEGERS
22 Piet VANBERKEL
23 Karel ENGELN
24 Raymond GREVEN
25 Juul COLEMONT
26 Piet BERGHS
27 Cyriel COLEMONT
28 Adrien CORTVRIENDT

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

Tony Van Wijck

*Uit gouden korenaren
schiep God de Maaseikenaren,
uit het restant
alle anderen van het land*

(Pater Sangers)

1 't Lake mótte lègke (= zich gewonnen geven, of: na een lang ziekteproces toch doodgaan)

- 2 "Ti-jd genóg" kump alti-jd te laat (= als men steeds uitstelt gaat het mis)
- 3 Emes wi-jsmake det 's Levenhieërke op 'ne pieëreboum zit (= iemand ongelooflijke dingen wijsmaken)
- 4 Emes op 'ne stómp zètte (= iemand figuurlijk vastzetten)
- 5 Dae haet 'm in zi-jn èrte gesjieëte (= beledigd)
- 6 Zoe gelp wi-j klieë (= stralen van gezondheid)
- 7 Het zoe meug zeen wi-j kaw pap (= iets erg beu zijn)
- 8 Wi-j de wènd wejt, wejt ouch zi-j jeske (= hij is een opportunist)
- 9 Vuur eder sjäöpke ei dröpke (= schaapjeswolven geven regen)
- 10 In Lujk de haore laote sni-jje (= naar de hoeren gaan)
- 11 Höbbes, zaet Löbbes mer kri-jgen is de kuns! (= Ik heb het!)
- 12 Fèj höbbe (= honger hebben. Vgl Fr. faim?)
- 13 Dao is het einj van ewweg ! (= dat is fantastisch!)
- 14 Waat duit Zjang?
Pier helpe.
Waat duit Pier?
Niks!

103

- 15 Zich boeënestake op de kop sjerp laote make. (= met zich laten sollen)
- 16 Aan de echterste mem hange. (= de minste zijn)
- 17 Waem het langs laef, kri-jg alles, het gelsj, de bujjel en het snoor!
- 18 Örges mèt de vot tieëge stoeëte. (= prutswerk leveren)
- 19 Paose in Mieërt: alles verkieërd!. (= Pasen valt te vroeg)
- 20 Hae zit zoe vol sjöld es einen hórd vol vluuë (= hij zit vol schulden)
- 21 Hae zit zoe vol sjöld es 'ne bók vol kutele (= hij zit vol schulden)
- 22 Dae haef zich ein bóks gerieëte. (= hij heeft veel schade geleden)
- 23 lech höb geine cent mieë op mi-jn pri-j ! (= ik ben blut)
- 24 Hae krats zich woe d'r geine juuk haet. (= lelijk in de nesten zitten)
- 25 lech sji-jt nog lever in mi-jn zondigse patsj. (= ik weet wel wat ik liever doe)
- 26 Dao hölp gei gebed, dao mó't de meskar kómme. (= geen zachte middelen, maar krachtige maatregelen)
- 27 Es-te wujd wils gape, mós-te ouch 'ne groeëte mond höbbe. (= wil men veel geld uitgeven moet men rijk zijn)
- 28 E blènd verke vungt ouch waal ins 'n eikel. (= een sukkelaar heeft ook wel eens geluk)
- 29 Van ein sjeë't (pówp) einen dónderslaag make. (= van een mug een olifant maken)
- 28 Van den os op den ieëzel valle. (= van de hak op de tak springen).

Graanprijzen te Maaseik tussen 1653 en 1713¹

Marcel Hendrickx † & Stan Hendrickx

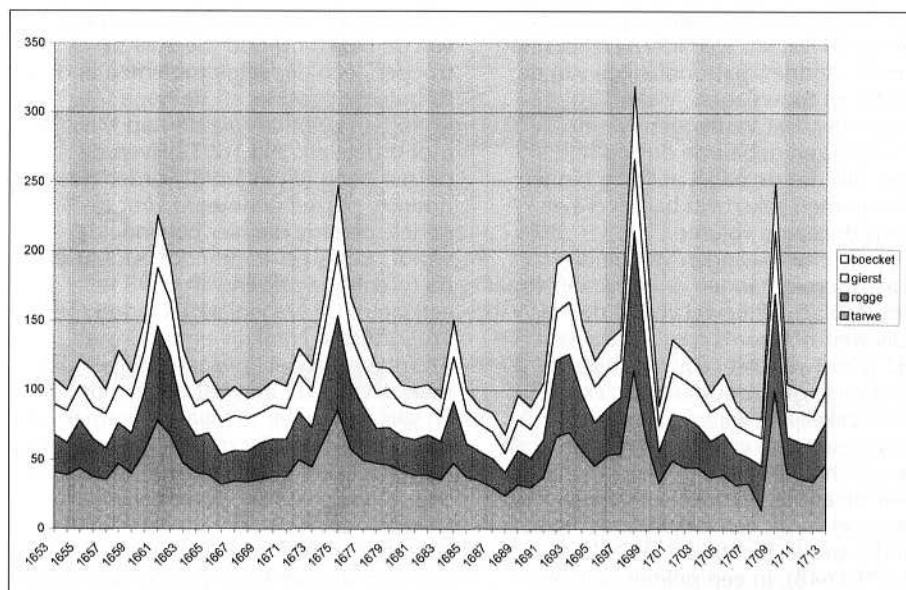
De prijzen van de diverse soorten graan zijn vanzelfsprekend van fundamenteel belang voor het begrijpen van geldwaarden en levensmogelijkheden in het verleden. De hier besproken tabel geeft de prijzen van het graan zoals die te Maaseik jaarlijks vastgelegd werden op de eerste marktdag na St. Andries (tab. 1).² De prijzen zijn uitgedrukt in stuiver per vat (1 vat = 23,28 liter). De feestdag van St.-Andries, patroonheilige van de vissers en touwslagers, viel op 30 november. Het vastleggen van de graanprijzen gebeurde dus op het ogenblik dat de oogst volledig binnen was en men zekerheid had over het geproduceerde volume. De prijsontwikkelingen van de diverse graansoorten hangen duidelijk aan elkaar vast (tab. 2), alhoewel vooral de prijs van boekweit zich soms relatief onafhankelijk lijkt te ontwikkelen. De verschillen tussen de diverse graansoorten zijn zeker hoofdzakelijk te wijten aan de oogstresultaten van ieder type graan en de zich hierdoor van de ene graansoort naar de andere verplaatsende vraag. De tabel vangt aan enkele jaren na het einde van de Tachtigjarige Oorlog (1579-1648), in een politiek stabiele

periode, en we mogen dan ook aannemen dat gedurende de eerste jaren waarvoor gegevens beschikbaar zijn de prijsverschillen bepaald worden door de resultaten van de oogst. Kleine verschillen van jaar tot jaar zullen trouwens altijd wel op deze manier verklaard moet worden. Gedurende de 60 jaar die de tabel beslaat stijgen de prijzen echter vijf maal uitzonderlijk hoog (zie grafiek), namelijk in de jaren 1660-1662, 1675, 1692-1693, 1698 en 1709. Voor minstens drie van deze prijsstijgingen kunnen politieke en militaire gebeurtenissen aangehaald worden als verklaring. In 1660-1662 daarentegen is het rustig op politiek en militair vlak, wat erg uitzonderlijk is voor de 17de eeuw. De prijsverhogingen van dat ogenblik moeten daarom vermoedelijk op rekening van mislukte oogsten geschreven worden, alhoewel hierover verder niets geweten is. In 1672 zet een volgende prijsstijging, om in 1675 een nog nooit gekende prijzen te bereiken. Dit is vanzelfsprekend het gevolg van de bezetting door de Franse troepen die in 1672 aanving en doorliep tot in 1675.³ De volgende prijsstijgingen, in 1692-1693, zijn twijfelloos een gevolg van de bezetting door de Staatse troepen, één der vele problemen in deze turbulente periode, en de hoge oorlogscontributies die de stad Maaseik moest betalen.⁴ Na 1693 blijven de prijzen hoog, en in 1698 worden de hoogste prijzen genoteerd voor de gehele periode die hier behandeld wordt. Het is echter minder evident om de torenhoge prijzen van 1698 te verklaren. De Negenjarige Oorlog (1688-1697) tussen Frankrijk en de Grote Alliantie is dan weliswaar juist geëindigd, maar dit belette niet dat de economische en sociale situatie te Maaseik dramatisch was, wat zich onder meer lijkt te uiten in de vanaf 1692 constant hoge prijzen. In deze reeds moeilijke situatie is het erg goed mogelijk dat een mislukte oogst verantwoordelijk zou kunnen geweest zijn voor de zeer hoge prijzen van 1698.

Tenslotte zijn er de andermaal extreem hoge prijzen van 1709, die als een rechtstreeks resultaat van de Spaanse Successieoorlog (1701-1713) dienen beschouwd te worden, waarbij niet alleen de oorlogsellende een rol speelde, maar waar er blijkbaar ook gespeculeerd werd met graan.⁵ Gezien de enorme prijsverschillen met de voorafgaande en opvolgende jaren moeten echter ook problemen met de oogst van 1709 verondersteld worden. In 1708 werd voor tarwe immers de laagste prijs ooit genoteerd.

Het is duidelijk dat de zeer sterke prijschommelingen de doorsnee bevolking van Maaseik soms zwaar op de proef moeten gesteld hebben. Er bestonden immers geen indexaanpassingen van de lonen en gedurende de jaren met extreme prijsstijgingen was de voedings situatie dan ook catastrofaal. Tarwebrood was op dat ogenblik zeker een onbetaalbare luxe voor het overgrote deel van de Maaseiker bevolking.

106

- 1 Voor een uitvoerigere studie over brood te Maaseik in de 17de eeuw, zie: G. Minten, Het "Dagelijks" Brood te Maaseik, Limburg, 54 (1975), pp. 45-57.
- 2 Deze tabel werd aangetroffen tussen de nagelaten documentatie van Marcel Hendrickx. De herkomst van de gegevens kon niet nagetrokken worden [SH]
- 3 M. Boonen, Maaseik door de Fransen bezet, 1672-1675, De Maaseikenaar, 16 (1985), n° 2-3, pp. 75-92; Idem, De 17e en de 18e eeuw: Van oorlogh ende swaricheden. in: Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad. Antwerpen, 1994, pp. 202-207.
- 4 Boonen, idem, pp. 207; Idem, De Beurs, vier eeuwen traditie. De Maaseikenaar, 31 (2000), n° 2, pp. 93-94
- 5 Cfr. M. Boonen, De 17e en de 18e eeuw: Van oorlogh ende swaricheden. in: Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad. Antwerpen, 1994, pp. 211-212.

	Tarwe	Rogge	Gierst	Spelt	Haver	Boekweit
1653	41,0	27,0	22,0	22,0	—	18,0
1654	39,0	23,0	23,0	23,0	—	15,0
1655	44,0	34,0	25,0	25,0	—	19,0
1656	38,0	27,0	23,0	23,0	—	26,0
1657	36,0	22,5	24,5	24,5	—	17,5
1658	47,0	29,0	27,0	—	26,0	25,0
1659	40,0	29,0	26,0	26,0	30,0	18,0
1660	56,0	42,0	29,5	29,5	29,0	22,5
1661	78,0	68,0	42,0	42,0	37,0	38,0
1662	68,0	56,0	40,0	40,0	33,0	27,0
1663	48,0	34,0	25,0	25,0	22,0	22,0
1664	41,0	26,0	21,0	21,0	22,0	17,0
1665	39,0	30,0	24,0	24,0	27,0	18,0
1666	32,0	21,5	23,5	23,5	21,0	17,0
1667	34,5	22,0	25,0	25,0	25,5	21,0
1668	34,0	22,0	23,5	23,5	20,0	15,0
1669	36,0	26,0	22,0	24,0	23,0	15,0
1670	38,0	27,0	24,0	24,0	22,0	18,0
1671	38,0	27,0	22,0	22,0	19,0	16,0
1672	50,0	34,0	26,5	28,0	30,5	19,0
1673	45,0	28,0	26,5	27,5	27,0	18,0
1674	65,5	47,0	34,5	34,5	32,0	22,0
1675	86,0	68,0	46,0	46,0	48,0	48,0
1676	58,0	48,0	34,0	34,0	34,0	27,0
1677	50,0	38,0	29,0	29,0	33,0	25,0
1678	48,0	25,0	25,0	25,0	28,0	19,0
1679	46,0	27,0	27,5	27,5	26,5	15,0
1680	42,0	24,5	23,0	23,0	20,0	14,0
1681	39,0	25,5	22,5	22,5	23,5	15,0
1682	39,0	29,0	21,5	21,5	21,0	14,5
1683	36,0	27,5	18,0	18,0	17,0	13,5
1684	48,0	44,0	32,0	32,0	34,0	27,0
1685	38,0	24,0	23,0	22,0	17,0	15,0
1686	35,0	21,0	20,0	20,0	16,0	12,0
1687	30,0	21,0	19,0	19,0	23,0	14,0
1688	24,0	17,0	14,0	14,5	16,0	13,5
1689	32,0	25,0	22,0	22,0	26,5	17,5
1690	30,0	21,5	21,0	21,0	22,5	15,5
1691	38,0	27,0	24,0	25,0	26,0	16,5
1692	67,0	55,0	35,0	35,0	36,0	35,0
1693	70,0	56,0	38,0	38,0	36,0	34,0
1694	57,0	40,0	28,0	28,0	31,0	23,0
1695	46,0	31,0	26,0	26,0	27,0	18,5
1696	54,0	33,5	27,5	27,0	26,0	21,0
1697	55,0	40,5	26,0	26,0	21,0	23,0
1698	115,0	100,0	52,0	50,0	45,0	52,0
1699	65,0	60,0	39,0	39,0	30,0	36,0
1700	33,5	22,5	19,0	19,0	18,0	14,0
1701	50,0	33,0	30,0	30,0	32,0	24,0
1702	45,0	36,0	26,0	26,5	30,0	21,0
1703	45,0	30,0	25,0	25,0	25,0	17,0
1704	38,0	26,0	21,0	21,0	21,0	14,0
1705	40,0	29,5	21,5	23,0	24,0	21,0
1706	32,0	24,0	19,5	19,5	21,0	14,5
1707	33,0	19,0	18,0	18,0	21,0	11,0
1708	14,0	32,0	20,0	20,0	20,0	14,0
1709	100,0	70,0	45,0	60,0	30,0	35,0
1710	41,0	26,0	19,0	20,0	19,0	19,0
1711	37,0	26,0	22,0	22,0	22,0	16,0
1712	35,0	26,0	21,0	21,0	22,0	14,0
1713	47,0	31,0	22,5	23,0	20,0	20,0

Tab. 1. Prijzen in stuiver per vat (= 23,28 liter).

107

	Tarwe	Rogge	Gierst	Spelt	Haver	Boekweit		
1654	-4,9		-14,8	4,6	4,6	—	—	-16,7
1655	12,8		47,8	8,7	8,7	—	—	26,7
1656	-13,6		-20,6	-8,0	-8,0	—	—	36,8
1657	-5,3		-16,7	6,5	6,5	—	—	-32,7
1658	30,6		28,9	10,2	—	—	—	42,9
1659	-14,9		0,0	-3,7	—	15,4	—	-28,0
1660	40,0		44,8	13,5	13,5	-3,3	—	25,0
1661	39,30		61,9	42,4	42,4	27,6	—	68,9
1662	-12,8		-17,7	-4,8	-4,8	-10,8	—	-29,0
1663	-29,4		-39,3	-37,5	-37,5	-33,3	—	-18,5
1664	-14,6		-23,5	-16,0	-16,0	0,0	—	-22,7
1665	-4,9		15,4	14,3	14,3	22,7	—	5,9
1666	-18,0		-28,3	-2,1	-2,1	-22,2	—	-5,6
1667	7,8		2,3	6,4	6,4	21,4	—	23,5
1668	-1,5		0,0	-6,0	-6,0	-21,6	—	-28,6
1669	5,9		18,2	-6,4	2,1	15,0	—	0,0
1670	5,6		3,9	9,1	0,0	-4,4	—	20,0
1671	0,0		0,0	-8,3	-8,3	-13,6	—	-11,1
1672	31,6		25,9	20,5	27,3	60,5	—	18,8
1673	-10,0		-17,7	0,0	-1,8	-11,5	—	-5,3
1674	45,6		67,9	30,2	25,5	18,5	—	22,2
1675	31,3		44,7	33,3	33,3	50,0	—	118,2
1676	-32,6		-29,4	-26,1	-26,1	-29,2	—	-43,8
1677	-13,8		-20,8	-14,7	-14,7	-2,9	—	-7,4
1678	-4,0		-34,2	-13,8	-13,8	-15,2	—	-24,0
1679	-4,2		8,0	10,0	10,0	-5,4	—	-21,1
1680	-8,7		-9,3	-16,4	-16,4	-24,5	—	-6,7
1681	-7,1		4,1	-2,2	-2,2	17,5	—	7,1
1682	0,0		13,7	-4,4	-4,4	-10,6	—	-3,3
1683	-7,7		-5,2	-16,3	-16,3	-19,1	—	-6,9
1684	33,3		60,0	77,8	77,8	100,0	—	100,0
1685	-20,8		-45,5	-28,1	-31,3	-50,0	—	-44,4
1686	-7,9		-12,5	-13,0	-9,1	-5,9	—	-20,0
1687	-14,3		0,0	-5,0	-5,0	43,8	—	16,7
1688	-20,0		-19,1	-26,3	-23,7	-30,4	—	-3,6
1689	33,3		47,1	57,1	51,7	65,6	—	29,6
1690	-6,3		-14,0	-4,6	-4,6	-15,1	—	-11,4
1691	26,7		25,6	14,3	19,1	15,6	—	6,5
1692	76,3		103,7	45,8	40,0	38,5	—	112,1
1693	4,5		1,8	8,6	8,6	0,0	—	-2,9
1694	-18,6		-28,6	-26,3	-26,3	-13,9	—	-32,4
1695	-19,3		-22,5	-7,1	-7,1	-12,9	—	-19,6
1696	17,4		8,1	5,8	3,9	-3,7	—	13,5
1697	1,9		20,9	-5,5	-3,7	-19,2	—	9,5
1698	109,1		146,9	100,0	92,3	114,3	—	126,1
1699	-43,5		-40,0	-25,0	-22,0	-33,3	—	-30,8
1700	-48,5		-62,5	-51,3	-51,3	-40,0	—	-61,1
1701	49,3		46,7	57,9	57,9	77,8	—	71,4
1702	-10,0		9,1	-13,3	-11,7	-6,3	—	-12,5
1703	0,0		-16,7	-3,9	-5,7	-16,7	—	-19,1
1704	-15,6		-13,3	-16,0	-16,0	-16,0	—	-17,7
1705	5,3		13,5	2,4	9,5	14,3	—	50,0
1706	-20,0		-18,6	-9,3	-15,2	-12,5	—	-31,0
1707	3,1		-20,8	-7,7	-7,7	0,0	—	-24,1
1708	-57,6		68,4	11,1	11,1	-4,8	—	27,3
1709	614,3		118,8	125,0	200,0	50,0	—	150,0
1710	-59,0		-62,9	-57,8	-66,7	-36,7	—	-45,7
1711	-9,8		0,0	15,8	10,0	15,8	—	-15,8
1712	-5,4		0,0	-4,6	-4,6	0,0	—	-12,5
1713	34,3		19,2	7,1	9,5	-9,1	—	42,9

Tab. 2. Procentuele prijsstijging of prijsdaling ten opzichte van het voorgaande jaar

Reeds geruime tijd voor de hier besproken periode hadden zich zware schommelingen in de graanprijzen voorgedaan. In het Registrum Statutorum van de stad Maaseik (fol. 37v)⁶ wordt vermeld dat op 23 oktober 1586 een vat rogge 4 en 4,5 gulden kostte, wat respectievelijk overeenkomt met 80 en 90 stuiver. Hierop werd door de burgemeesters en schepenen geordonneerd dat de graanverkopers in tijd van uitzonderlijk hoge graanprijzen tien procent van hun omzet via het stadsbestuur ter beschikking moesten stellen van de armen aan (licht) verminderde prijs.⁷ Of deze ingreep veel succes heeft gehad valt niet te achterhalen, maar er was in elk geval een reuzegrote wettelijke achterpoort voorzien aangezien bepaald werd dat degenen die minder dan tien vaten op de markt brachten niet onder deze regeling vielen. Eveneens in het Registrum Statutorum (fol. 78) wordt een "oplossing" vermeld voor de schommelende graanprijzen. Deze kwam er eenvoudigweg op neer dat het gewicht van een brood aangepast werd aan de kost van het graan. In het statutenregister wordt enkel bijgevoegde tabel gegeven (tab. 3), zonder verdere uitleg.⁸ Wanneer de minimum prijs van 1 gulden 10 stuiver

Als het vat tarwe kost gulden - stuij:	soo moet een stuijvers wit broot wegen loot	Als het vat tarwe kost guldens - stuij:	Soo moet een stuijvers wit broot wegen loot
1	10	3	16
1	12	3	18
1	14	4	8
1	16	4	8
1	18	4	8
2	-	4	6
2	2	4	8
2	4	4	10
2	6	4	12
2	8	4	14
2	10	4	16
2	12	4	18
2	14	5	-
2	16	5	2
2	18	5	4
3	-	5	6
3	2	5	8
3	4	5	10
3	6	5	12
3	8	5	14
3	10	5	16
3	12	5	18
3	14	6	-

Tab. 3. Vastgelegde verhouding tussen de prijs van de tarwe en het gewicht van het brood (Registrum Statutorum, fol. 78). (1 gulden = 20 stuiver, 1 loot = 14 gram).

per vat tarwe gold kreeg men voor één stuiver 182 gram wit brood. Naar gelang de tarwe duurder was verminderde het gewicht brood dat men kreeg, tot slechts 84 gram vanaf een tarweprijs van 5 gulden 14 stuiver. Vanzelfsprekend moet dit in een tijd waar geen indexkoppeling bestond voor grote sociale problemen hebben gezorgd. Deze prijzenpolitiek in combinatie met de sterke schommelingen van de graanprijzen hield eveneens in dat men nooit zeker was van wat de toekomst brengen zou. Het is dan ook niet verwonderlijk dat heel wat mensen regelmatig in financiële problemen kwamen. Het is goed mogelijk dat de tabel opgesteld werd naar aanleiding van de zeer hoge prijzen van 1698, aangezien ze in het statutenregister opgetekend staat tussen een stuk gedateerd op 20 september 1698 en een van 29 mei 1690. Aangezien het klaarblijkelijk nodig was om prijzen en gewichten vast te leggen mag aangenomen worden dat zich in werkelijkheid nog grotere prijschommelingen hebben voorgedaan.

6 Rijksarchief Hasselt.

7 Minten, op. cit., pp. 45-46.

8 Voor een bespreking van deze tabel, zie: Minten, op. cit., pp. 56-57.

Monsterwedstrijd Maaseiker taal

110

Onze dialectwedstrijd "Ken je taal" kende een groot succes. Niet minder dan 73 lezers deden, eraan mee en de redactie kreeg heel wat positieve reacties.

Door heel wat trouwe abonnees werd er zelfs aangedrongen op een herhaling van soortgelijke initiatieven.

Al bij al mogen we vaststellen dat de kennis van 'oos Mezeiker taal' nog springlevend is. Wel valt op dat bij de deelnemers er geen enkele is jonger dan 50 jaar. Is er gebrek aan belangstelling bij de 'jongeren', of is het gebrek aan kennis van het dialect? Misschien het onderwerp van een volgende proef.

Oplossingen van de wedstrijd over de Maaseiker Taal

Vragen:

1. Waat krupt dao?

insekten in het algemeen:

een mier:

een daas:

een libel:

een pissebed:

een regenworm:

De Uitslag

Na urenlang verbeteren en delibereren kwamen de volgende gelauwerden uit de bus:

1ste prijs: Mevrouw Strick-Olaerts,
Aspergerijstraat 89, GENK

2de prijs: De heer Mathieu Dirks,
Harlindisstraat 18, MAASEIK

3de prijs: Marcel Smits, Quinten
Metsijsstraat 5, MAASEIK

Deze drie winnaars ontvangen allen niet alleen onze felicitatie, maar ook het prachtige boek "Maaseik, ontstaan en groei van een grensstad" (waarde _ 50)

De namen van de 9 volgende winnaars laten wij hier alfabetisch volgen:

de heer Sylvester Colson, ELEN

de heer Rik Daniëls

de heer Richard Latour

mevrouw Mimioen Hendrix

de heer Jaak Hoedemakers

mevrouw L. Lavigne-Raedschelders,
SINT-TRUIDEN

dr. prof. Joseph Stryckers, GENT

mevrouw Simone Swartenbroekx,

ZAVENTEM

mevrouw H. Van Esser – Repriels,

OPHOVEN

De redactie van de stad Maaseik dankt de stad Maaseik en de Wergroep voor Documentatie voor hun zeer gulle medewerking.

ongeci-jfer

aomzeiksel

sjaldaes

speksjruur

verke

(meur-, stieëkel-,vocht- of spekverke)

pieërlink

een meikever:

een loopspin:

een kikker:

2. Waat zwömpt dao?

een barbeel:

een sneep:

een grondel:

een alver:

een pos:

een zeelt:

een meerval:

een rivierprik:

3. Waat greujt dao?

kruisbessen:

aalbessen:

aardbeien:

reine Claude pruimen:

een vlierstruik:

een paardebloem:

bosbessen:

seringen:

een krop moes:

4. Waat sjaft de pot?

zuurkool:

een hammetje:

appelmoes:

kipkap:

worstenbroodje:

uiensoep:

wortelmoes:

een zwoerd (van spek):

boekweitkoek:

bosbessenvla:

'n kleine hoeveelheid koffie:kletske

5. Waat dujt tiech?

de stuipen:

een stontje:

delirium tremens:

slijm:

longtuberculose:

diarree:

eelt:

lumbago:

een wrat:

een buil (op het hoofd):

6. Waat vlujt dao?

een Vlaamse gaai:

een kauw:

een kraanvogel:

een ekster:

een pimpelmees:

bisbabel

huiwage

kwakkert

berf

askówt

gäöf

awvel

jóddebaars, jód

loëw

katvès

nieëgenoug

kroonsele

mi-jmerte

aer(t)bieëre - aer(t)beeze

ringelotte

(h)ujlentuujl

pisbloom - sókkerei

woalbieëre

pènksterblome

hödsje moos

zoorkrówd - zoormoos

hieëske

appelpritsj- compot

huidvleis

kieërswègk

unnesop

moorestómp

zwaars

bokeskook

woalbieërevlaai

de begaovinge

ene wiegesjiet

den tittelerium

slaover

den tieëring

den aafgank, 't sji-jt, de kóm-gaw,

d'n dunne

zwieël

de kriemer

'n vrattel of frattel

'n blöts - uts

'ne merkof

'nen däöl

'ne kroenekraan

'n aester - aekster

e bi-jmöske

111

7. een kalkoen: 'n sjrówt
 een zwaluw: 'n zwelf
- 7. Waat is miech det?**
 de mallejan van Opdekamp: de (h)uts
 veertiendaags loon van mijnwerker: de kezem
 petroleumlamp: 'ne kingkee - petrollamp
 een boekentas: 'n mallèt - kallebas
 afvoerbuis langs de gevel: de pãös
 vaatdoek: de sjoeëtelsplak
 boodschappentas: de kallebas
 afwatering langs de verhoogde stoep: de pool
 armband: 'n brazzelet
 zakdoek: 'ne maalplak
 een buil frites: 'n tówt fritte
 een zaklamp: pillamp - pitslamp
- 8. Waat duit dae mins vuur de kos?**
 kleermaker: 'ne sjruuër
 schoenlapper: 'ne sjówster
 kerkwachter: de zwisj
 veldwachter: de baøj
 tuinier: den hoveneer
 schoorsteenveger: 'n sjouwvaeger
 kuiper: 'nen tonnewatsjer
 douane beambte: 'ne këmiejs - doewaan - amtenaer
 vrederechter: de zjuug
 vroedvrouw: 'n wiejsvrouw
- 9. Waat spuuële ze?**
 met de knickers spelen: marmele
 een drijftol: 'ne pópperel
 hoepelen: reipe
 de kaarten schudden: sjöddele - sjóngele - sjómmele
 verstoppertje spelen: bergëmenke spuuële
- 10. En waat nog allemaol ?**
 een baksteen: 'ne brik
 'n dikke Maaskei: 'ne klaw
 'n gootsteen: de pómpebak
 'n zakdoek: 'ne maalplak
 'n deuk: 'nen dumpel
 'n vork: 'n fërsjèt
 de burens: de naobers
 'n schoonzuster: 'n zwieëgerse
 de haarscheiding: 'ne sjeijel
 boordevol: bääorentig vol
 'n zakmes: 'n kni-jp
 'n linnenmand: 'n wasmanj - li-jvesmanj
 'n pet: 'n patsj - möts
 'n fopspeen: 'n lótsj - 'n tut - tót - tutter
 'n boodschap: 'n kemissie
 ranzig (spek): gieërstig spek
 'n borrel: e dröpke
 wat 'n gedoe: waat e gedoons

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 tnv De Maaseikenaar, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres).
 België: € 10
 Overige landen: € 12,50
 Een steunabonnement kan vanaf € 25. Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid:
 Ludo Droushoudt, Oude Ophoverbaan 170,
 B-3680 Maaseik. Tel 089/565123.
 e-mail: ludo.droushoudt@skynet.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 25 mei 2002 aan
 Tony Van Wijck,
 Maastrichtersteenweg 11,
 3680 Maaseik
 e-mail: tony.vanwijck@skynet.be

DE REDACTIE

Harry Beenders
 Jaak Bergers
 Martin Boonen
 Marcel Cuyx
 Ludo Droushoudt
 John Golsteyn
 Herman Hendrix
 Tony Van Wijck
 Jacqueline Wolfs-Godermans

MEDEWERKERS

Wim Corstjens
 Rik Daniëls
 Raymond Driessen
 Thérèse Hendrickx-Godelaine
 Stan Hendrickx
 Roger Janssen o.s.c.
 Frans Keijers
 Arno Latour
 Gilbert Minten